

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

KSE | Institute

EDUCATION
CANNOT
WAIT

СПРИЙНЯТТЯ

УЧНЯМИ 4-7 КЛАСІВ

ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Автори: Ірина Когут, Олена Нікуліна, Мирослава Савісько
Рецензент: Валентин Гацко

Вересень 2025

* * *

Дослідження підготовлено Центром дослідження освіти в надзвичайних ситуаціях KSE Institute в межах багаторічної програми стійкості “MYRP Ukraine”, що фінансується глобальним фондом “Education Cannot Wait”.

Вчитель_ками фінансує глобальний фонд “Education Cannot Wait” за сприяння Міністерства освіти та науки України. Опитування проводилося Соціологічною агенцією «ФАМА».

АБРЕВІАТУРИ

ФГД	фокус-групове дослідження
НУШ	Нова українська школа

ПОДЯКИ

Дослідження підготовлено Центром дослідження освіти в надзвичайних ситуаціях (KSE Institute) у межах багаторічної програми стійкості “MYRP Ukraine”, що фінансується глобальним фондом “Education Cannot Wait”.

Дослідження створено на запит Міністерства освіти та науки України.

Автори та команда Центру висловлюють подяку Національному освітньому кластеру та, зокрема, Маргариті Римаренко, а також Володимирі Кондзьолці, Світлані Осиці, Тетяні Мельник, Вікторії Пудіч, Ользі Діденко, Людмилі Коляді, Наталії Колотило та Вікторії Бальцер за допомогу в організації фокус-груп.

Окрема подяка Роксолані Нестеренко та Антоніні Новак за допомогу в організації дослідження на різних його етапах.

Опитування проводилося Соціологічною агенцією «ФАМА».

ЗМІСТ

АБРЕВІАТУРИ	3
ПОДЯКИ	3
ВСТУП.....	5
ТЕОРЕТИЧНА РАМКА ТА ОГЛЯД ПОПЕРЕДНІХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	7
МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ	13
Кабінетне дослідження	14
Фокус-групи з учнями та ученицями 5–7 класів.....	14
Онлайн-опитування учнів та учениць 4–7 класів і їхніх батьків/законних представників	15
Операціоналізація індексів	17
Етика дослідження	19
Виклики та обмеження дослідження	20
РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ	22
Загальне сприйняття освітнього процесу	23
Втома та тривожність щодо навчання	25
Навчальне навантаження.....	28
Взаємодія з вчитель_ками.....	30
Портрет ідеального вчителя.....	34
Методи викладання	35
Оцінювання	39
ВИСНОВКИ	42
РЕКОМЕНДАЦІЇ	45
ЛІТЕРАТУРА	48
ДОДАТКИ	51
Додаток А. Анкета	51
Додаток Б. Опис вибірки.....	68
Додаток В. Результати регресійного аналізу	69
Додаток Г. Гайд фокус-групового дослідження з учнями та ученицями базової школи.....	72

ВСТУП

Реформа “Нова українська школа” передбачає системні зміни в усіх складових середньої освіти. Її метою є різнобічний розвиток, соціалізація і виховання особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, прагне до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності (ВРУ, 2017).

Для досягнення цієї мети НУШ пропонує зміни змісту та підходів до навчання: перехід від знаннєвої до компетентнісної моделі та адаптацію освітнього процесу до потреб кожної дитини (МОН, 2016). На практиці очікується, що вчитель_ки застосовуватимуть сучасні методи навчання, які передбачають:

- орієнтацію на учнів та учениць;
- навчання на основі діяльності;
- інтерактивний підхід;
- різноманітні форми взаємодії учнів та учениць;
- інтегрований характер — поєднання змісту кількох предметів/освітніх галузей у межах спільної теми/проекту;
- співпрацю на рівних умовах (Освіторія, 2023).

Протягом 2022–2024 рр. було проведено низку досліджень для оцінки впровадження реформи НУШ у базовій школі. Серед них — дослідження Інституту освітньої аналітики щодо готовності педагогічних працівників до реалізації Нової української школи (ІОА, 2023), дослідження ГО “Смарт освіта” щодо викликів впровадження реформи серед вчитель_ок 5–6 класів (Смарт освіта, 2024), а також дослідження КМІС для DECIDE Україна для МОН щодо сприйняття громадськістю реформи профільної середньої освіти (КМІС, 2024). У фокусі цих досліджень — досвід освітян_ок та батьків, натомість учнівський досвід під час навчання за стандартами НУШ є малодослідженим.

Основне дослідницьке питання цього звіту таке: **як дитина почувається під час освітнього процесу в школі?** Зокрема, у фокусі дослідження — сприйняття та думки учнів та учениць **щодо підходів, які використовують вчитель_ки у навчанні та оцінюванні.**

Основними завданнями дослідження є вивчити:

- як учні та учениці почуваються під час навчання, які виклики та бар’єри заважають їм почуватися комфортно в освітньому процесі;
- як учні та учениці оцінюють своє навчальне навантаження;

- найпоширеніші підходи до організації освітнього процесу та методи викладання, а також їхню привабливість для учнів та учениць;
- досвід і ставлення учнів та учениць до взаємодії з вчитель_ками, педагогічних підходів і методів оцінювання.

Аудиторія дослідження: діти, які навчаються в Україні (без індивідуальної форми навчання), основний фокус — 5–7 класи, а також 4 клас (початкова школа).

Звіт складається з таких частин: теоретична рамка та огляд попередніх досліджень, методологія дослідження, результати дослідження, висновки та рекомендації.

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

KSE | Institute

EDUCATION
CANNOT
WAIT

ТЕОРЕТИЧНА РАМКА ТА ОГЛЯД ПОПЕРЕДНІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Системна реформа повної загальної середньої освіти в Україні як частина суспільних змін після Революції Гідності почалася 2017 року з ухвалення нового ЗУ “Про освіту” (ВРУ, 2017). Завдання реформи — трансформувати середню освіту, щоб вона відповідала потребам сучасного демократичного суспільства та євроінтеграційному курсу України. Закон, зокрема, визначив цілі та принципи системи освіти, систему внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості, децентралізованішу систему управління освітою, більшу тривалість середньої освіти — 12 років.

На його виконання у лютому 2018 року було затверджено Державний стандарт початкової освіти (КМУ, 2018) — документ, що визначає вимоги до обов’язкових результатів навчання та компетентностей здобувачів освіти та їхнє навчальне навантаження. На його основі розробляються освітні програми шкіл, навчальні програми предметів та інтегрованих курсів. Нові державні стандарти для двох рівнів середньої освіти — базової та профільної — були затверджені 2020 та 2024 року відповідно.

НУШ впроваджувалася поступово — 1 вересня 2018 року усі учні та учениці перших класів розпочали навчання за новим державним стандартом. Натомість ті діти, які вже вчилися у школі на момент початку реформи, продовжили навчання за попередніми стандартами освіти. Перехід до навчання за стандартами НУШ на другому рівні середньої освіти — у базовій школі — почався у 2022 році. На час написання цього звіту ці учні та учениці завершили навчання у сьомому класі.

Концепція реформи “Нова українська школа” передбачає системні зміни у загальній середній освіті, метою яких є різнобічний розвиток, соціалізація і виховання особистості, яка прагне до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності (ВРУ, 2017). Завдання реформи — створити школу, в якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням та ученицям не тільки знання, як це відбувається зараз, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті.

Для цього НУШ пропонує зміни до змісту й підходів до навчання: перехід від знаннєвої до компетентнісної моделі та адаптацію освітнього процесу до потреб кожної дитини (МОН, 2016). На практиці це передбачає:

- вчитель_ка отримує педагогічну автономію, обираючи чи створюючи навчальні програми, форми навчальної діяльності, завдання, які дозволять найкраще досягти результатів, закладених у державні стандарти освіти; навчання спрямоване не на запам’ятовування і відтворення, а на розуміння і застосування; крім знаннєвого ядра, у дітей формуються наскрізні вміння (“м’які навички”).
- вчитель_ка прагне створювати для кожної дитини індивідуальну освітню траєкторію, відстежуючи поступ із допомогою формульованого оцінювання та оцінювання за групами навчальних результатів, а також підбираючи методи роботи та завдання, які відповідають потребам і можливостям дитини.
- вчитель_ка ставиться до дитини та її батьків як до рівних партнерів, разом із ними визначає навчальні цілі та працює над їхнім досягненням; дитині у школі цікаво та безпечно, вона вмотивована навчатися і бути творчою.

Очікується, що вчитель_ки застосовуватимуть сучасні методи навчання, які передбачають:

- орієнтацію на учнів та учениць;
- навчання на основі діяльності;
- інтерактивний підхід;
- різноманітні форми взаємодії учнів та учениць;
- інтегрований характер — поєднання змісту кількох предметів/освітніх галузей у межах спільної теми/проєкту;
- співпрацю на рівних умовах (Освіторія, 2023).

Інші компоненти НУШ — зміни у фінансуванні, децентралізація управління школами та освітніми мережами, оновлення освітнього середовища та системи професійного розвитку вчитель_ок тощо — покликані створити умови та можливості для реалізації описаних вище змін.

Впровадження НУШ вимагає від вчитель_ок значної перебудови їхнього робочого процесу та опанування нових знань і навичок. Тож пілотування реформи у 2017–2018 навчальному році супроводжувався підвищенням кваліфікації вчитель_ок початкової школи відповідно до затвердженої МОН освітньої програми. Однак для вчитель_ок базової школи навчання почалося пізніше — типова освітня програма підвищення кваліфікації була затверджена у жовтні 2022 року (МОН, 2022), коли учні та учениці 5 класів вже розпочали навчання за державним стандартом НУШ. Регіональні заклади післядипломної педагогічної освіти та інші провайдери розпочали навчання педагогів у 2023 році, однак через умови повномасштабного вторгнення та брак фінансових і організаційних ресурсів цей процес ускладнився.

2024 року реформа базової середньої освіти отримала новий імпульс. Було оновлено типову освітню програму (МОН, 2024а) — документ, який визначає структуру та зміст навчального плану та перелік модельних навчальних програм — та затверджено план підвищення кваліфікації для вчитель_ок, що викладатимуть у 7–9 класах. Зважаючи на те, що більшість із них викладають і в 5–6 класах, підвищення кваліфікації для них означає розширення та поглиблення підготовки до роботи на засадах НУШ.

Ці методологічні засади можна згрупувати у три взаємопов'язані явища — діяльнісний підхід, компетентнісне навчання та педагогіка партнерства.

Діяльнісний підхід до навчання передбачає спільну роботу вчитель_ок та уч_ениць над здобуттям знань на противагу пасивному отриманню вже готових; значущість досвіду і знань, отриманих у школі, які доповнюють знання і досвід, отримані поза системою освіти; долучення уч_ениць до вибору змісту або процесів, які стосуються їхнього навчання (Паркер та ін., 2019). Очікується, що учні та учениці здійснюють усвідомлений вибір і втілюють його в життя, набуваючи досвіду в різних навчальних ситуаціях. Вони формують власне ставлення до змісту навчання, усвідомлюють свої можливості та почуваються впевнено в навчанні.

Принципами діяльнісного підходу є:

1. ставити відкриті запитання і завдання;
2. не давати готових рішень;
3. залучати дітей до співпраці;
4. віддавати ініціативу дітям;
5. пробувати знову і знову;
6. створювати атмосферу радості пізнання.

Компетентнісне навчання означає спрямованість освітнього процесу на формування загальних та предметних компетентностей — динамічних комбінацій знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначають здатність особи успішно провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність. Компетентнісний підхід, відтак, передбачає орієнтацію на спроможність застосовувати отримані знання та навички для вирішення проблем, наближених до реального життя (Освіторія, 2023).

Компетентнісні завдання, що є складовою компетентнісного навчання, потребують уміння виокремлювати в тексті головні думки, аналізувати тексти та зображення до них, порівнювати, “читати” графіки й діаграми, розуміти логічні зв’язки між явищами та процесами тощо. Однак навички, яких вимагає розв’язання таких завдань, є життєво необхідними, на відміну від знання певних фактів чи наявності певних предметних умінь (Юрченко, 2024).

Педагогіка партнерства як підхід передбачає повагу, довіру та доброзичливість як основу взаємодії між вчитель_ками, уч_еницями та батьками. Усі ці групи спілкуються, взаємодіють та співпрацюють, об’єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними та зацікавленими односторонніми, рівноправними учасни_цями освітнього процесу, відповідальними за результат (МОН, 2016).

Ці зміни відображаються у новому професійному стандарті “Вчитель закладу загальної середньої освіти” (МОН, 2024d), на основі якого школи створюють посадові інструкції для педагог_инь. Стандартом передбачено такі трудові функції: навчання здобувач_ок освіти предметів, партнерська взаємодія з учасни_цями освітнього процесу, участь в організації безпечного і здорового освітнього середовища, провадження освітнього процесу та безперервний професійний розвиток.

Для виконання цих функцій вчитель_ки мають, зокрема, володіти певними компетенціями, як-от здатність визначати і враховувати вікові й індивідуальні особливості уч_ениць, їхній психоемоційний стан; використовувати стратегії роботи зі здобувач_ками освіти, які сприяють розвитку їхньої позитивної самооцінки; формувати їхню мотивацію й організовувати пізнавальну діяльність; усвідомлювати особисті відчуття, почуття, емоції, потреби та стани інших учасни_ць освітнього процесу, керувати власними емоційними станами; конструктивно і безпечно взаємодіяти з учасни_цями освітнього процесу.

Ці методологічні засади ведуть до зміни ролі **оцінювання та підходів** до нього. Концепція НУШ передбачає, що оцінки слугуватимуть для аналізу індивідуального прогресу і планування індивідуального темпу навчання, а не для ранжування уч_ениць. Крім того, оцінюються не тільки результати з окремих навчальних предметів, а й наскрізні вміння та особистісний розвиток дітей. Відповідно до рекомендацій МОН щодо оцінювання навчальних результатів уч_ениць 5–9 класів (МОН, 2024b), потрібно на основі результатів навчання, визначених у державних стандартах середньої освіти та відповідних модельних навчальних програмах, сформулювати об'єктивні та зрозумілі для уч_ениць навчальні цілі.

Поступ у досягненні навчальних цілей визначається шляхом **формувального та підсумкового оцінювання**. Очікується, що вчитель_ки, крім традиційних поточного та підсумкового оцінювання, які відбуваються шляхом порівняння навчальних досягнень зі стандартами (наприклад, опановано чи не опановано навчальну програму), використовуватимуть формувальне оцінювання в процесі навчання: вчитель_ка не оцінює роботу учнів та учениць балами, буквами чи словами, а надає дітям описовий зворотний зв'язок щодо того, що потрібно змінити, аби досягти очікуваного результату (Освіторія, 2023). Під час формувального оцінювання вчитель_кам рекомендується, зокрема, вдаватися до само- та взаємооцінювання учнів та учениць.

Підсумкове оцінювання має відбуватися за групами результатів навчання, що визначені МОН для кожної освітньої галузі. Наприклад, для мовно-літературної галузі таких груп чотири, для математичної — три тощо. Підсумкове оцінювання результатів навчання за групами і загалом за предмет, а також наскрізних умінь, щосеместру та за рік фіксується у свідоцтві досягнень, форма якого визначена наказом МОН.

Зміни у роботі вчитель_ки, що їх передбачає реформа НУШ, можна представити так:

Таблиця 1. Порівняльна таблиця щодо принципів взаємодії, навчальної діяльності та оцінювання до та після реформи Нової української школи

Компонент	Стан до реформи	Нова українська школа
Взаємодія		
Роль вчитель_ки	Авторитетне джерело знань, керує освітнім процесом	Партнер у розвитку навичок, підтримує уч_ениць у освітньому процесі, є їхнім партнером
Роль уч_ениці	Підпорядкована, пасивна	Рівноправна, активна
Засади взаємодії	Дисципліна, слухняність	Мотивація, довіра, повага
Навчальна діяльність		
Формат подання матеріалу вчитель_кою	Переважно вербальний, меншою мірою наочний та практичний	Комбінований (вербальний, візуальний, аудіальний тощо), практичний

Компонент	Стан до реформи	Нова українська школа
Взаємодія	Вчитель_ка взаємодіє з учнями та ученицями; ініціатива надходить від вчитель_ки	Вчитель_ка взаємодіє з учнями та ученицями; учні й учениці взаємодіють між собою; ініціатива взаємна
Підходи до навчання	Пояснювальні (діяльність вчитель_ки), відтворювальні (діяльність уч_ениці): отримання готового знання	Пояснювальні, відтворювальні + діяльнісні (ігрові, предметно-пошукові): отримання готового знання + самостійний пошук та засвоєння знання, спроможність його застосовувати
Побудова уроку	Фронтальний: однаковий темп і зміст для всіх; учні та учениці працюють індивідуально над однаковими завданнями після пояснення вчитель_ки	Фронтальний, групова робота, зокрема, ігрові методи, проєктна діяльність
Оцінювання		
Завдання оцінювання	Визначити рівень засвоєння навчального матеріалу	Оцінити та за потреби скоригувати поступ на шляху до навчальної мети; визначити ступінь досягнення результатів навчання
Момент оцінювання	Після завершення навчальних активностей, як підсумок	Під час навчальних активностей, як зворотний зв'язок; після завершення навчальних активностей, як підсумок
Предмет оцінювання	Засвоєння навчального матеріалу та вміння використати його для розв'язання типових завдань	Здатність ефективно використовувати здобуті знання, набуті вміння й навички, власний досвід на практиці, у різних життєвих ситуаціях
Хто здійснює оцінювання	Вчитель_ка	Вчитель_ка, учен_иця: вагома роль учнівського самооцінювання та взаємооцінювання
Форма оцінювання	Бали	Бали, оцінки в іншій формі, вербальний зворотний зв'язок

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

KSE | Institute

EDUCATION
CANNOT
WAIT

13

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дослідження спирається на змішану методологію, що складається з трьох компонентів:

- 1) кабінетне дослідження та аналіз вторинних даних;
- 2) фокус-групові дискусії (далі — ФГД) із учнями та ученицями 5–7 класів;
- 3) національне онлайн-опитування учнів та учениць 4–7 класів та їхніх батьків/законних представників (усиновлювач_ок, опікун_ок/піклувальни_ць та інших осіб, що замінюють батьків; далі — “законні представники”).

Кабінетне дослідження допомогло сформувати анкету опитування та ґайд ФГД. Поєднання кількісних і якісних методів збору та аналізу даних разом із кабінетним дослідженням дозволило глибше дослідити досвіди учнів та учениць у базовій школі. Крім того, результати аналізу якісних даних застосовано для контекстуалізації кількісних.

Кабінетне дослідження

Під час розробки дослідницьких гіпотез та інструментарію було проаналізовано нормативну базу, що лежить в основі впровадження НУШ (ЗУ “Про освіту”, “Про загальну середню освіту”, нормативні акти МОН України, що регулюють імплементацію реформи, зокрема професійні обов’язки та підвищення кваліфікації вчитель_ок, оцінювання навчальних результатів), а також концептуальні засади реформування середньої школи “Нова українська школа” та матеріали онлайн-курсу для вчитель_ок “НУШ: базова середня освіта”.

Також були проаналізовані дослідження, цільовою аудиторією яких були учні та учениці, близькі за віком до тих, чий досвід вивчається в цьому дослідженні: PISA-2022, звіт про “Професійні очікування та розвиток підлітків в Україні” (ФОЗ та ін., 2025), “Освітні потреби школярів” (2024, U-Report). Також були проаналізовані дослідження Інституту освітньої аналітики щодо готовності педагогічних працівників до реалізації Нової української школи (IOA, 2023), дослідження ГО “Смарт освіта” щодо викликів впровадження реформи серед вчитель_ок 5–6 класів (Смарт освіта, 2024), а також дослідження КМІС для DECIDE Україна для МОН щодо сприйняття громадськістю реформи профільної середньої освіти (КМІС, 2024).

Фокус-групи з учнями та ученицями 5–7 класів

У межах дослідження було проведено вісім ФГД із учнями та ученицями 5–7 класів. Дві ФГД було проведено онлайн, ще шість — офлайн. Онлайн ФГД відбувались з допомогою ZOOM. Офлайн ФГД відбувалися у закладах середньої освіти, де навчалися всі або частина учасни_ць, а у одному випадку — у приміщенні органу місцевого самоврядування громади. ФГД проводили виключно член_кині дослідницької команди. Представни_ці громади, вчитель_ок чи адміністрації шкіл, батьки учасни_ць не були присутні під час дискусій.

Рекрутинг учасників та учасниць ФГД відбувався за допомогою форми опитування в Google Forms, у якій батьки/законні преставники надавали поінформовану згоду на участь

у дослідженні й залишали контакти. Форма поширювалася через школи-партнерки Національного освітнього кластера у лютому 2025 року. Учасники та учасниці ФГД були відібрані для участі у дослідженні за такими критеріями: область проживання, тип населеного пункту, клас навчання, форма навчання.

ФГД проводилися у березні 2025 року. ФГД залучили учасників та учасниць із шести областей: Сумської, Запорізької, Чернігівської, Миколаївської, Полтавської, Львівської. Таблиця 2 наводить перелік проведених фокус-груп.

Таблиця 2. Перелік ФГД

Номер ФГД	Клас		Кількість учасни_ць	Область	Формат проведення ФГД
1	7		4	Сумська, Запорізька	Онлайн
2	5		8	Львівська	Офлайн
3	7		7	Львівська	Офлайн
4	5		7	Полтавська	Офлайн
5	6		5	Запорізька, Полтавська	Онлайн
6	6		3	Полтавська	Офлайн
7	6			Миколаївська	Офлайн
8	6		7	Чернігівська	Офлайн

Напівструктурований ґайд ФГД містив такі теми: 1) методи навчання та види навчальної діяльності, рівень навантаження; 2) підходи до оцінювання навчальних досягнень учнів та учениць; 3) взаємини учнів та учениць із вчитель_ками. ґайд ФГД наведено в [Додатку Г](#).

Онлайн-опитування учнів та учениць 4–7 класів і їхніх батьків/законних представників

Опитування охопило учнів та учениць 4–7 класів, які навчаються в державних та комунальних закладах загальної середньої освіти, та їхніх батьків/законних представників. Вибірка становить 1600 учнів та учениць. Завдяки зважуванню ця вибірка відображає структуру генеральної сукупності учнів та учениць 4–7 класів державних та комунальних шкіл, за винятком уч_ениць закладів спеціальної та спеціалізованої освіти, тих, хто навчається за індивідуальною формою здобуття освіти, та уч_ениць з особливими освітніми потребами. Опис вибірки наведено у [Додатку Б](#).

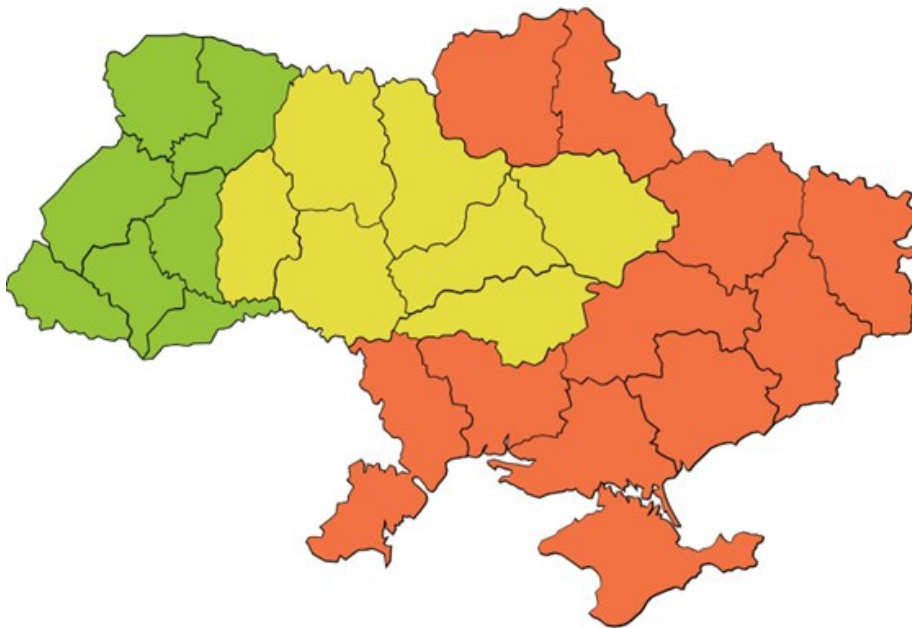
Зважування було здійснено на основі даних Інституту освітньої аналітики станом на початок 2023–2024 навчального року з використанням таких змінних: розподіл уч_ениць

4–7 класів за безпековими макрорегіонами та типом населеного пункту (місто, село). Виокремлено такі безпекові макрорегіони:

- Глибокий тил: Волинська область, Закарпатська область, Івано-Франківська область, Львівська область, Рівненська область, Тернопільська область, Чернівецька область.
- Тил: Вінницька область, Житомирська область, Київська область, Кіровоградська область, Полтавська область, Хмельницька область, Черкаська область.
- Прифронтові території: Дніпропетровська область, Донецька область, Запорізька область, Миколаївська область, Одеська область, Сумська область, Харківська область, Херсонська область, Чернігівська область.

Є певні недоліки такого зважування, які згадані в частині “Виклики та обмеження дослідження”.

Мапа 1. Розподіл областей за безпековими регіонами

Легенда мапи: зелені області — глибокий тил, жовті — тил, червоні — прифронтові території.

Польовий етап опитування відбувся у квітні-травні 2025 року. Збір даних відбувався онлайн, респондент_ки самостійно заповнювали анкету з допомогою сервісу SurveyMonkey.

Поширення опитувальника відбувалося через такі канали:

- електронна пошта: поширення серед шкіл, обласних та місцевих департаментів освіти;
- соціальні мережі: Facebook, Instagram, Threads, Телеграм;
- рекламна кампанія;
- медіа;
- партнерські організації та фонди¹.

Щоб заохотити учнів та учениць і їхніх батьків/законних представників до участі в опитуванні, було оголошено розіграш призів серед тих, хто заповнив анкету.

Анкета містила два основні блоки: анкета для батьків/законних представників та анкета для учасників та учасниць. Спершу анкету за посиланням заповнювали батьки/законні представники, відповідаючи на запитання про соціально-демографічні характеристики домогосподарства, умови навчання дитини (освітня програма, формат навчання), їхню залученість до навчання дитини. Після завершення цієї частини їм було запропоновано передати анкету дитині для заповнення наступного блоку. Анкета для учениць охоплювала теми, пов'язані з їхнім досвідом навчання в базовій школі за програмою НУШ: 1) умови навчання, 2) навчальне навантаження, 3) взаємодія з вчитель_ками та процес навчання, 4) підходи до оцінювання. Перед запуском опитування було проведено когнітивне тестування анкети. Анкета доступна у [Додатку А](#).

Операціоналізація індексів

Для цілей дослідження та моніторингу впровадження НУШ команда дослідження пропонує три індекси, які використовуються в цьому дослідженні для аналізу результатів опитування: 1) індекс навчальної тривожності, 2) індекс взаємодії з вчитель_ками та 3) індекс застосування методів НУШ.

Індекс навчальної тривожності спрямований на вимірювання рівня навчальної тривожності — негативних емоційних та когнітивних реакцій учнів та учениць на виконання шкільних завдань і проходження тестів. Індекс, який використовується у цьому дослідженні, сформований на основі індексу навчальної тривожності PISA (OECD, 2017, 317). Ми використали чотири твердження для оцінки рівня навчальної тривожності:

1. Я часто хвилююся, що не зможу добре написати тест або контрольну роботу.
2. Я хвилююся, що можу отримати погану оцінку.

¹ Facebook: 52 освітянські, батьківські, регіональні групи. Приклад: "Вчися.Медіа", "Переяслав.City", "Діти в місті. Запоріжжя", "Нова школа — крок у майбутнє".
Telegram: близько 20-ти чатів та 7-ми Телеграм-каналів, присвячених батьківству, освіті та життю громад. Приклади: "Освітня спільнота освітян", "Творчому вчителю — НУШ".

Viber: було поширення у чаті Союз освітян України.

Threads: 2 дописи на акаунті Fama.

Пости публічних особистостей (вчитель_ки, блогер_и, освітян_и, батьки), які мають відповідну аудиторію батьків учнів 4–7 класів. Приклади: Андрій Жолоб, Микола Попадюк.

Таргетована реклама у Facebook з охопленням 171 221 унікальних користувачів.

Медіа, наприклад, "Освіторія".

3. Я боюся помилитися, коли відповідаю на уроці.
4. Я хвилююся, що отримаю домашнє завдання, яке не зможу виконати.

Твердження 1 та 2 відповідають твердженням із відповідного індексу з PISA². Твердження 3 та 4 були сформульовані експертками проєкту.

Для кожного з цих тверджень респондент_кам було запропоновано обрати варіант відповіді за шкалою від “цілком не погоджуюся” (0) до “цілком погоджуюся” (4). Усі твердження мають однакову вагу, оскільки ми припускаємо, що всі ці компоненти є однаково важливими для вимірювання рівня навчальної тривожності. Відповідно, індекс варіюється в межах від 0 до 16, де вищі значення свідчать про вищий рівень навчальної тривожності.

Індекс взаємодії з вчитель_ками ґрунтується на оцінці досвіду взаємодії уч_ениць із вчитель_ками. Індекс побудований на основі таких тверджень:

- Учитель_ки ставляться до мене з повагою.
- Учитель_ки щиро цікавляться тим, як навчається кожен учень або учениця.
- Учитель_ки звертають увагу, коли я засмучений / засмучена.
- Я можу звернутися до вчитель_ки з питанням або попросити пояснити.
- Учитель_ки чують мене та враховують мою думку.
- Учитель_ки пояснюють матеріал доти, доки всі учні та учениці не зрозуміють його.

Для кожного з цих тверджень респондент_кам було запропоновано обрати варіант відповіді за шкалою від “цілком не погоджуюся (0)” до “цілком погоджуюся (4)”. Усі твердження мають однакову вагу, оскільки ми припускаємо, що всі ці компоненти є однаково важливими для оцінки досвіду взаємодії уч_ениць із вчитель_ками. Індекс варіюється в межах від 0 до 24. Що вище значення, то кращий досвід взаємодії з вчитель_ками.

Індекс застосування методів НУШ був створений для оцінки частоти застосування методів навчання, притаманних НУШ. Експертки проєкту до таких методів включають окремі прийоми навчання, які використовуються в межах діяльнісного підходу та компетентнісного навчання, впровадження яких передбачене реформою НУШ: навчальні ігри, спільні обговорення, підготовка та презентація проєктів тощо. Респондент_кам було запропоновано твердження щодо того, як часто вчитель_ка застосовує ці методи:

- Учитель_ки допомагають зрозуміти, як отримані знання можна використати в житті.
- Учитель_ка просить нас пояснити або обґрунтувати свої відповіді.
- Учитель_ка пропонує нам працювати на уроці в групах або парах.

² “I often worry that it will be difficult for me taking a test”, “I worry that I will get poor grades at school”.

- Учитель_ка пропонує нам працювати над виконанням домашнього завдання в групі.
- Учитель_ка пропонує грати в навчальні ігри — вікторини, квести, рольові ігри.
- Учитель_ка пропонує обговорення — разом думати й ділитися ідеями.
- Учитель_ка пропонує нам презентувати проекти, які ми готували вдома.
- Учитель_ка пропонує нам щось придумувати чи створювати.

Шкала відповідей була: ніколи (0), рідко (1), часто (2). Оскільки факторний аналіз показав нерівність факторних навантажень, замість адитивного індексу використано факторні ваги. Отриманий індекс варіюється в межах від 0 до 100. Що вище значення, то частіше застосовуються методики НУШ.

Важливо зазначити, що для частини анкети з питаннями, на яких ґрунтуються індекс взаємодії з вчитель_ками та індекс застосування методів НУШ, респондент_ки були випадковим чином поділені на 3 групи. Кожній групі було запропоновано давати відповіді щодо одного з трьох предметів: українська мова, англійська мова та математика (4–6 клас) або алгебра (7 клас). Такий підхід було застосовано, щоб респондент_кам було простіше оцінити частоту застосування методів та взаємодії з вчитель_ками на прикладі одного предмета. Поділ вибірки на три групи уможливив аналіз відмінностей досвіду за предметами.

Етика дослідження

Участь у дослідженні була добровільною. Під час запрошення на ФГД потенційні учасники та учасниці були поінформовані про завдання дослідження, теми обговорення, використання його результатів у майбутньому та про те, як буде забезпечено конфіденційність їхніх відповідей. Вступне слово до анкети опитування містило інформацію про дослідження, а також пояснення щодо того, як будуть використовуватись надані відповіді.

Обов'язковою умовою для участі у ФГД та опитуванні була поінформована згода батьків/законних представників та учасни_ць. Батьки/законні представники давали згоду на участь дітей у ФГД на етапі заповнення анкети для рекрутингу. Також фасилітатор_ки ФГД просили учасників та учасниць надати згоду перед початком ФГД. Батьки/законні представники та учасники та учасниці давали згоду на участь в опитуванні під час заповнення анкети.

На початку кожного ФГД фасилітатор_ки інформували учасни_ць про дослідження ще раз та наголошували на добровільності участі. Учасники та учасниці могли припинити участь у ФГД у будь-який момент та/або пропустити певні теми та обговорення за бажанням без пояснення причин.

Для побудови дослідницьких інструментів (анкета та ґайд), які будуть комфортними для учнів та учениць базової школи, команда залучила психологиню з досвідом роботи з

дітьми. Психологиня надавала зворотний зв'язок щодо дослідницьких інструментів. Крім цього, психологиня була фасилітаторкою на чотирьох ФГД.

Задля забезпечення конфіденційності учасників та учасниць дослідження, зібрані дані були доступними лише для дослідницької команди. Водночас важливо зазначити, що повну анонімність і конфіденційність відповідей учасників та учасниць ФГД неможливо було гарантувати через груповий формат обговорення — існував ризик порушення конфіденційності з боку інших учасни_ць і про це учасни_ці були поінформовані. Результати аналізу та цитати представлені у звіті в анонімізованому вигляді без вказання ідентифікаційної інформації про учасників та учасниць.

Щоб заохотити участь в опитуванні, респондентам і респонденткам, які заповнили анкету, було запропоновано участь у розіграші подарунків. Для участі у розіграші учасники та учасниці мали залишити контактний номер телефону. Ця дія не була обов'язковою. Зібрані номери телефонів слугували виключно для зв'язку з переможцями розіграшу; під час аналізу даних вони не використовувалися. Ці дані були видалені після проведення розіграшу.

Виклики та обмеження дослідження

У фокусі дослідження перебувають досвіди учнів та учениць 4–7 класів, які навчаються у державних та комунальних школах. Відповідно досвід учнів та учениць у приватних школах не відображено в результатах дослідження. Також цей аналіз не охоплює досвід певних категорій учнів та учениць, зокрема, дітей з особливими освітніми потребами; тих, хто навчається на індивідуальній формі та у закладах спеціальної освіти. Також дослідження не передбачало аналіз окремих груп уч_ениць, чий досвід міг вплинути на умови навчання та задоволеність ним, наприклад, ВПО, дітей з-поміж етнічних меншин та корінних народів тощо.

Оскільки опитування проводилося в онлайн-форматі, а респондент_ки самостійно заповнювали анкету, існує ризик самоспрямованої похибки відбору: активніші учасни_ці були більш схильні брати участь в опитуванні. Крім того, онлайн-формат обмежує участь осіб, які мають недостатній або нестабільний доступ до інтернету.

Оскільки анкета не містила питань про назву закладу освіти та населеного пункту заради забезпечення анонімності респондент_ок, ми не могли перевірити, яка кількість анкет в межах одного регіону надходила з однієї школи/класу. Водночас щоб мінімізувати ризик отримати багато відповідей з однієї школи чи класу (а отже — від респондент_ок із подібним досвідом навчання), опитувальник поширювали за допомогою різноманітних каналів.

При формуванні вибірки було здійснено зважування даних на основі відкритих даних Інституту освітньої аналітики про кількість школярів станом на початок 2023–2024 навчального року на основі змінних області та типу населеного пункту. Це джерело було обрано як єдиний публічно доступний набір даних про уч_ениць у державних та комунальних школах. Водночас такий підхід до зважування має певні обмеження, оскільки в опитуванні респондент_ки зазначали область та тип населеного пункту, де вони безпосередньо проживають, а не ті, де розташована школа навчання. Внаслідок цього є

ризик, що у вибірці представлені також діти з сільської місцевості, які насправді відвідують школи в найближчих містах.

Попри те, що у кількісних опитуваннях домогосподарств або подібних дослідженнях тривалий час дітей не розглядали як респондент_ок, саме діти є головними носіями знань про власний досвід (Scott, 2008). Дані, зібрані в дитячих опитуваннях, можуть мати низку обмежень, зумовлених як методологічними, так і соціальними факторами. Часто використовуються інструменти, адаптовані під “дорослу” логіку спілкування, які не відповідають віковим особливостям дітей — це веде до виключення тих, хто не може або не хоче відповідати в заданих межах (Morris, 2003). Для цього в межах нашого дослідження ґайди інтерв'ю та опитувальники були переглянуті психологом, а також протестовані з дітьми відповідної вікової категорії. Додатковим обмеженням може бути надмірна залежність від необхідності отримувати дозвіл від батьків і/або вчитель_ок, що знецінює здатність дітей надавати інформовану згоду та ставить під сумнів автономність їхньої участі (Alderson, 2000). У межах нашого опитування діти мали окрему від батьків анкету, яку могли самотійно заповнити на власному пристрої.

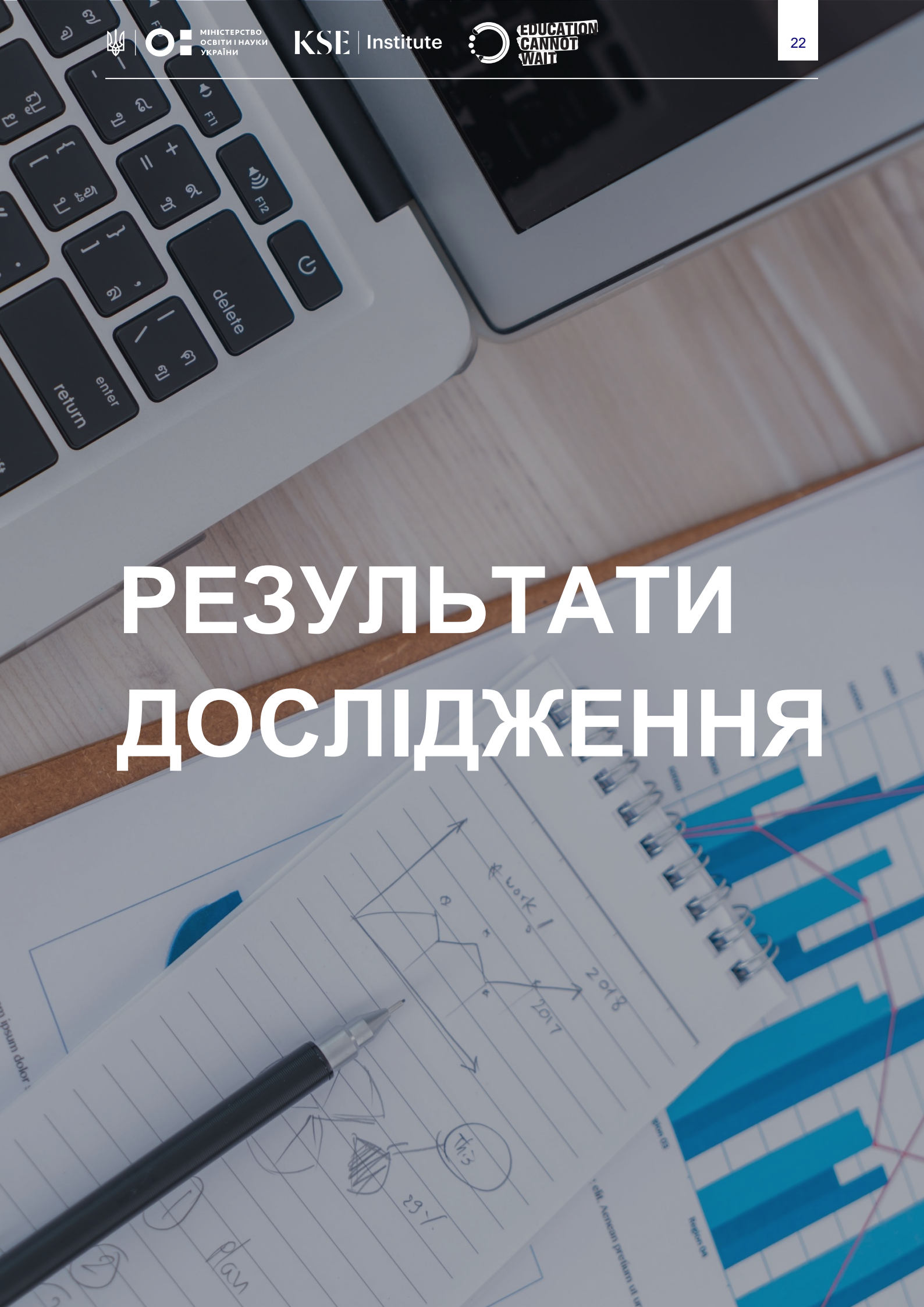
МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

KSE | Institute

EDUCATION
CANNOT
WAIT

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

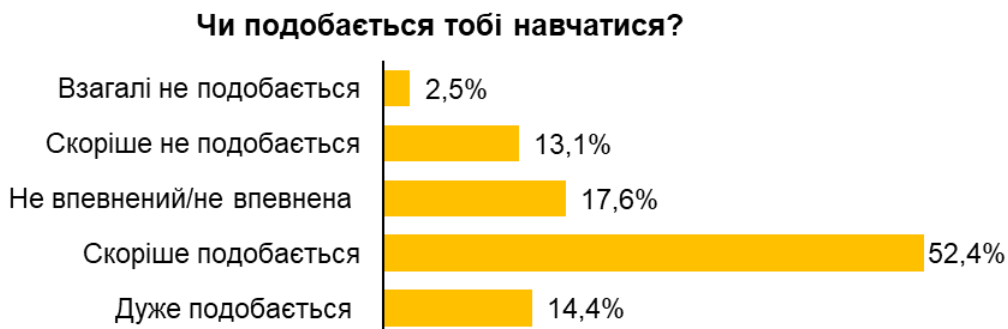

Загальне сприйняття освітнього процесу

Діти, що здобувають базову середню освіту в НУШ, здебільшого люблять навчатися та ходити в школу. Згідно з результатами опитування, 67% уч_ениць 5–7 класів скоріше чи дуже подобається навчатися у школі; серед дітей 4-их класів таких 75%. Є невелика, але статистично значуща відмінність ($p < 0.001$) між дівчатами та хлопцями: **дівчата** у вибірці учениць 5–7 класів на 5,7 відсоткових пунктів (далі — в.п.) **частіше** відповідали, що їм скоріше або дуже **подобається навчатись**, порівняно з хлопцями.

Якщо взяти до уваги тип поселення, де мешкали респондент_ки, **найменше подобається навчатися дітям в обласних центрах**. У вибірці уч_ениць 5–7 класів 64% респондент_ок обрали “Скоріше подобається” або “Дуже подобається”. Тоді як серед респондент_ок з міст, що не є обласними центрами, ця частка становила 67%, а серед дітей із сіл — 69%. Статистично значущих відмінностей у відповіді на це питання за форматом навчання чи безпековим регіоном не було виявлено.

Графік 1. Частка дітей 5–7 класів, яким подобається навчатися. $n=1146$

Серед уч_ениць 5–7 класів, які навчаються офлайн та змішано, дуже або скоріше подобається ходити до школи і проводити там час 75% дітей. Зауважимо, що серед уч_ениць 4-их класів так відповіли 85%, із них 38% дітей ходити у школу дуже подобається.

Таблиця 3. Частка дітей 5–7 класів, які навчаються офлайн та змішано, яким (не) подобається ходити в школу і проводити там час. $n=842$

Чи подобається тобі ходити в школу й проводити там час?	
1 - Взагалі не подобається	3.2%
2 - Скоріше не подобається	9.9%
3 - Не впевнений / не впевнена	12.2%
4 - Скоріше подобається	47.2%
5 - Дуже подобається	27.5%

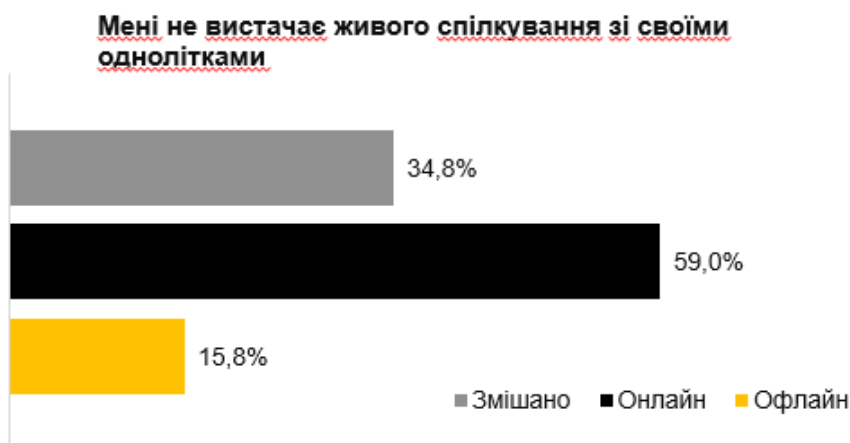
Серед основних проблем у навчанні, які виникають в уч_ениць, респондент_ки найчастіше називали нестачу живого спілкування з однолітками (33%).

Графік 2. Частка дітей 5–7 класів, які зазначили проблеми в освітньому процесі (множинний вибір). $n=1146$

Очікувано, з цією проблемою найчастіше стикаються уч_ениці, які навчаються онлайн, — 59% обрали це твердження порівняно з 16% серед респондент_ок, які навчаються очно.

Графік 3. Частка дітей 5–7 класів, яким не вистачає живого спілкування зі своїми однолітками, за формою навчання. $n=1146$

Також результати опитування свідчать, що школярі відчувають **труднощі з концентрацією** уваги під час занять та виконання домашнього завдання. Уч_ениці, які навчаються **онлайн**, **частіше** повідомляли, що мають труднощі зі зосередженням під час занять. 35% респондент_ок вказали на цю проблему, тоді як серед уч_ениць, які навчаються офлайн, ця частка становила 29%. Також **хлопці** частіше вказували, що їм складно зосередитись під час занять, ніж дівчата — 35% та 28% відповідно.

24% респондент_ок у вибірці уч_ениць 5–7 класів обрали хоча б одну з проблем, пов'язану з браком ресурсів для навчання (варіанти “У мене обмежений доступ до інтернету / мобільного зв'язку”, “У мене немає власного гаджета для навчання”, “У мене вдома немає робочого місця для навчання”). 9% уч_ениць, які навчаються офлайн, та 13% уч_ениць, які навчаються онлайн, не мають власного гаджета для навчання. Діти, які навчаються онлайн, також частіше зазначають проблему відсутності інтернету чи зв'язку у вчитель_ок — 8% проти 4% серед тих, які навчаються офлайн.

Якщо порівнювати результати цього опитування з дослідженням “Війна та освіта. 2 роки повномасштабного вторгнення” (savED, Vox Populi, ULEAD, 2024), яке також виокремлювало бар'єри під час навчання, то аналогічно висока частка дітей мала проблеми зі зосередженням — орієнтовно 30% серед уч_ениць — але ще гірше оцінювали цю проблему вчитель_ки — 61%. Цю проблему, а також повітряні тривоги, навантаження та складність навчання визначили основними для дітей.

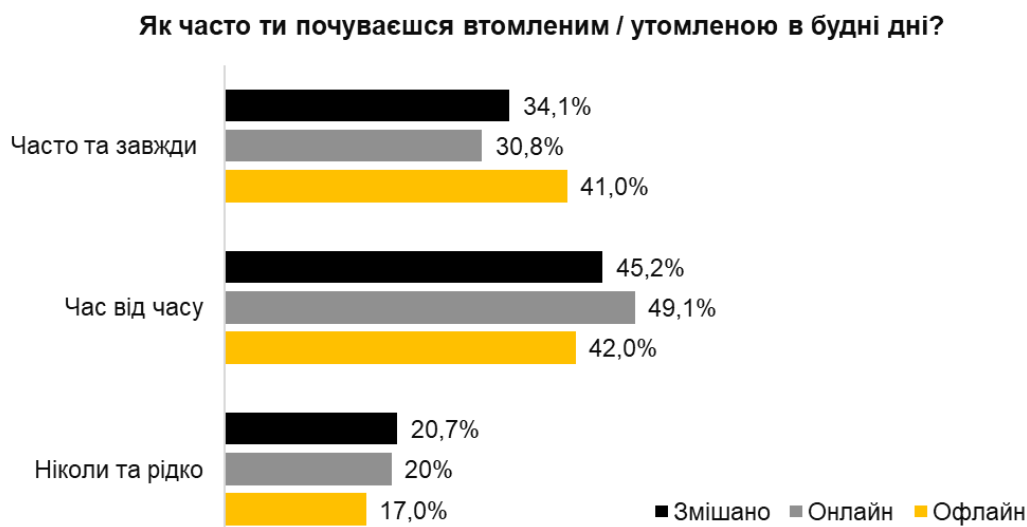
Втома та тривожність щодо навчання

Самопочуття та психологічний стан дітей можуть впливати на досвід навчання та перебування у школі, як і на академічну успішність. Зокрема, втома та тривожність щодо навчання пов'язані з погіршенням результатів у навчанні. Наприклад, за даними PISA 2022, уч_ениці з високим рівнем тривожності через математику мають суттєво нижчі результати з цього предмета (УЦОЯО, 2024).

Це опитування показало, що **36% дітей 5–7 класів часто або завжди почуваються втомленими в будні**. Рідко або ніколи втому відчують 19% уч_ениць. Зазначимо, що у базовій школі діти частіше втомлюються, ніж у початковій. Серед уч_ениць 4 класу частка тих, які часто або завжди почуваються втомленими, на 12 в.п. менша як порівняти з 5–7 класами. Відсутня статистично значуща відмінність за статтю та рівнем матеріального забезпечення родини.

Навчання в **офлайн-форматі у 5–7 класах пов'язане з вищим рівнем втоми**: 41% часто або завжди почуваються втомленими у будні проти 31% серед тих, хто навчається переважно онлайн, та 34% — змішано.

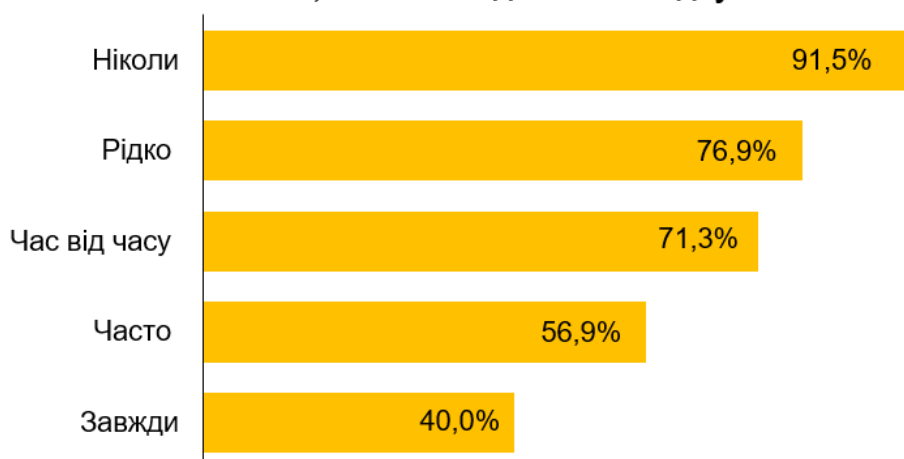
Графік 4. Частота відчуття втоми в будні серед дітей 5–7 класів. n=1146

Водночас діти, що рідше відчувають втому, частіше задоволені навчанням. Серед тих, хто завжди втомлений у будні, 40% дуже та скоріше подобається навчатися у школі, натомість серед тих, хто відчуває втому рідко, таких 77%.

Графік 5. Частота відчуття втоми серед дітей 5–7 класів, яким скоріше та дуже подобається навчатися. n=1146

Ймовірність обрати варіанти «Скоріше подобається» або «Дуже подобається» навчатися, залежно від частоти відчуття втоми

Рівень тривожності щодо навчання серед дітей, які взяли участь в опитуванні, є середнім — 8,7 з 16.

Значення індексу

4 клас: **8.9**

5-7 класи: **8.6**

Максимальне значення індексу – 16, де 0 – тривожність відсутня, 16 – тривожність дуже висока

Відсутня статистично значуща відмінність індексу за статтю, безпековим регіоном, форматом навчання та класом. **Діти з родин, які мають гірший матеріальний стан, мають вищі показники індексу тривожності щодо навчання.** Зокрема, уч_ениці, батьки/законні представники яких оцінили добробут родини як “Не вистачає грошей на їжу” або “Не вистачає грошей на одяг”, мали середні значення індексу 9,6 та 9,1 відповідно. Крім того, простежується зворотна кореляція між середнім рівнем тривожності дітей та освітнім рівнем батьків/законних представників: що вища освіта батьків, то нижчий індекс тривожності. Це може пояснюватися тим, що серед батьків/законних представників лише із середньою освітою безробітних удвічі більше, порівняно з тими, хто має вищу освіту. Безробіття серед батьків може ускладнювати матеріальне становище родини, створюючи додатковий стресовий фон, який позначається на емоційному стані дітей та спричиняє вищу тривожність щодо навчання.

Найбільше тривожність діти відчувають щодо **написання тесту або контрольної роботи**, найменше — щодо домашнього завдання. Кожна друга дитина боїться помилитися, коли відповідає на уроці, а також хвилюється через можливу погану оцінку.

Графік 6. Рівень тривожності щодо різних активностей серед дітей 5–7 класів
n=1146

Рівень тривожності щодо навчання також пов'язаний із втомою: **уч_ениці 5–7 класів, які частіше почувалися втомленими, мають вище значення індексу тривожності.** Для тих, хто втомлений рідко, він становить 7,1, а для тих, хто відчуває втому завжди, — 10,1.

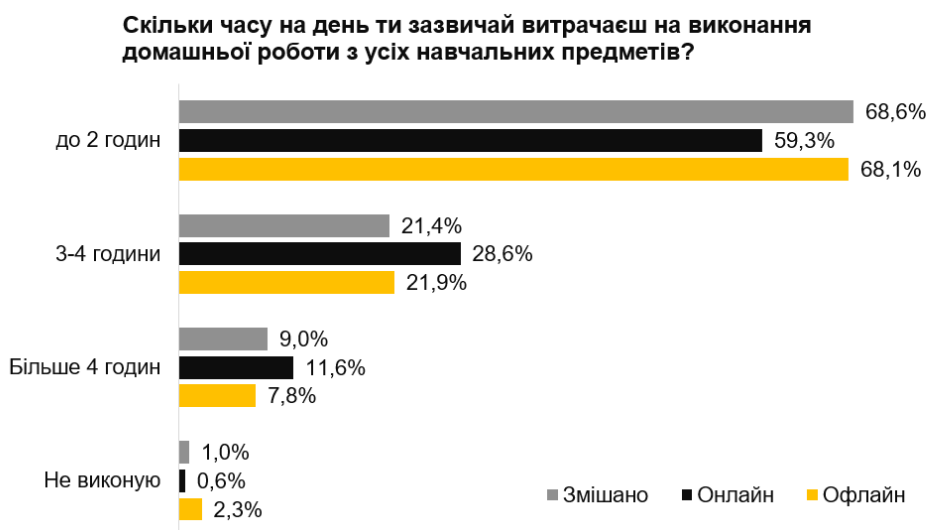
Навчальне навантаження

Виконання домашніх завдань є важливим складником освітнього процесу: для уч_ениць базової (на відміну від початкової) школи воно еквівалентне додатковим 5 місяцям навчання, однак є свідчення, що позитивний вплив домашньої роботи зменшується, коли витрачений на неї час зростає (Пасько 2024). МОН не надає рекомендацій щодо тривалості чи формату домашніх завдань для 5–9 класів, окрім вимоги дотримуватися санітарних норм. Відповідно до Санітарного регламенту, не рекомендовано перевищувати тривалість виконання завдань для самопідготовки уч_ениць у позанавчальний час понад 1 годину у 3–5 класах та 1,5 години у 6–9 класах (МОЗ 2020).

Відповідно до результатів цього дослідження, 51% уч_ениць 5–7 класів витрачають на виконання домашньої роботи від 1 до 2 годин на день, 15% — менше години. У 4 класі частка тих, хто витрачає на домашнє завдання 3 години і більше на день, у півтора раза менша, ніж у 5–7 класах: 21% проти 33%. **Тобто щонайменше третина уч_ениць виконує домашні завдання довше за рекомендований час.**

В онлайні діти витрачають більше часу на виконання домашньої роботи: серед уч_ениць 5–7 класів 40% витрачають понад 3 години на день проти 30% в офлайні.

Графік 7. Кількість часу, яку витрачає учен_иця 5–7 класів на день для виконання домашньої роботи, $n=1146$

34% уч_ениць 5–7 класів не можуть виконати домашнє завдання самостійно. Частка дітей у 4 класі, які не можуть його виконати, схожа — 36%. Найчастіше діти не можуть виконати домашнє завдання, бо воно занадто складне.

Графік 8. Чи вдається тобі зазвичай виконати домашнє завдання з певного предмета без допомоги? Уч_ениці 5–7 класів, n=1125

Діти частіше можуть виконати домашнє завдання самостійно з української мови, ніж з англійської чи математики.

Графік 9. Рівень складності домашнього завдання залежно від предмета серед уч_ениць 5–7 класів. $n=1125$

У 4 класі лише 48% справляються з домашнім завданням з англійської без допомоги проти 68% та 72% з математики та української мови відповідно.

Індекс застосування методів НУШ позитивно корелює зі спроможністю дітей самостійно виконати домашнє завдання. Так, серед дітей, які можуть самостійно виконати домашнє завдання, середнє значення індексу — 61,4, тоді як у групі дітей, які зазвичай потребують допомоги з домашнім завданням, — 53,8. **Можемо припустити, що там, де частіше застосовують методи НУШ, домашні завдання за складністю та обсягом є більш посильними для дітей.**

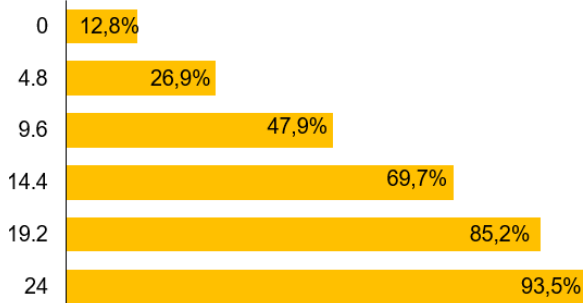
Взаємодія з вчитель_ками

Педагогіка партнерства є одним із наріжних каменів реформи НУШ, а підтримка вчитель_ками уч_ениць асоціюється з нижчим рівнем навчальної тривожності та кращими академічними результатами (УЦОЯО, 2024). Врешті, саме взаємодія з вчитель_ками займає більшу частину часу, що діти проводять у школі.

Це дослідження показало, що **краща взаємодія з вчитель_ками (індекс) позитивно впливає на задоволеність навчанням**. Результати порядкової логістичної регресії демонструють, що ймовірність обрати варіанти “Скоріше подобається” або “Дуже подобається” у питанні “Чи подобається тобі навчатися?” зростає серед уч_ениць, які мають вищий рівень індексу взаємодії з вчитель_ками (Графік 10). Результати регресійного аналізу представлені в [Додатку В](#).

Графік 10. Результати порядкової логістичної регресії, залежна змінна — “Чи подобається тобі навчатися?” (шкала від 1 — Дуже не подобається до 5 — Дуже подобається), незалежна змінна — індекс взаємодії з вчитель_ками.

Ймовірність обрати варіанти «Скоріше подобається» або «Дуже подобається», залежно від значення індексу

Залежна змінна:

Чи подобається тобі навчатися?

- 1 (Дуже не подобається)
- 2 (Скоріше не подобається)
- 3 (Не впевнений / не впевнена)
- 4 (Скоріше подобається)
- 5 (Дуже подобається)

Контрольні змінні: формат навчання, стать, тип населеного пункту, регіон, матеріальний добробут.

Окрім цього, краща взаємодія з вчитель_ками пов'язана з нижчим рівнем тривожності щодо навчання. Результати регресійного аналізу свідчать, що зі зростанням індексу взаємодії з вчитель_ками індекс тривожності в середньому знижується на 0,01 ($p < 0,001$). Результати регресійного аналізу наведені в [Додатку В](#).

Найвищі показники **індексу взаємодії з вчитель_кою** — у менших за розміром **класах**. У вибірці уч_ениць 5–7 класів, у класах розміром до 15 дітей середнє значення становило 17,4; понад 25 дітей — 14,5. Можемо припустити, що у класах, де понад 25 дітей, вчитель_ки мають менше часу та спроможності приділяти уч_еницям увагу та підтримувати їх.

Вищі значення індексу спостерігаються серед уч_ениць із сіл та менших міст — 16,4 та 15,1 проти 14,7 в обласних центрах. Цю залежність можна пояснити тим, що в обласних центрах вища частка великих за розміром класів (понад 25 дітей в класі) — 55%. Ця частка становить 47% у містах, які не є обласними центрами, та 16% — у селах. Також вищі показники індексу були в уч_ениць, які вчать онлайн, — 16,1; у змішаному форматі — 15,6, офлайн — 14,9. Статистично значущої відмінності за безпековим регіоном не було виявлено.

Значення індексу

4 клас: **17.8**

5-7 класи: **15.4**

Максимальне значення індексу — 24, де 0 — взаємодія жахлива, 24 — взаємодія відбувається дуже добре

Також варто зауважити, що для уч_ениць 4-их класів значення індексу вище, ніж для старших уч_ениць, — 17,8 проти 15,4. Можна припустити, що **у початковій школі досвід взаємодії уч_ениць із вчитель_ками позитивніший**, але що саме на це впливає — наявність однієї вчительки проти багатьох у базовій школі, підходи до навчання, що застосовуються на цьому рівні освіти, вік дітей чи інші фактори — потребує подальших досліджень.

Загалом найчастіше діти зазначають, що можуть звернутися до вчитель_ки з питанням або попросити пояснити матеріал. Водночас суттєво менше дітей вважають, що вчитель_ки чують і враховують їхню думку, звертають увагу на те, чи уч_ениці засмучені, щиро цікавляться тим, як навчається кожен учень та учениця.

Графік 11. Частка дітей, які вказують, що вчитель_ки враховують думку, дають пояснення тощо.

Щоб зрозуміти портрети уч_ениць із найгіршим та найкращим досвідом взаємодії з вчитель_ками, ми порівняли респондент_ок із найнижчого та найвищого децилів за значенням індексу взаємодії з вчитель_ками, тобто 10% з найменшими та 10% з найвищими значеннями індексу. Порівняння з допомогою описових статистик за ключовими характеристиками демонструє, що групи уч_ениць із найнижчими та найвищими значеннями індексу мають різний соціальний профіль. У групі з найгіршим досвідом більше уч_ениць із міст та із родин з нижчим рівнем добробуту³. Ці респондент_ки переважно навчаються у великих класах (понад 25 осіб). Крім цього, респондент_ки серед 10% з найнижчим рівнем індексу були більш схильні відповісти, що їм дуже або скоріше не подобається навчатись.

У групі з найнижчим значенням індексу частка старших дітей є вищою: найбільше серед них уч_ениць 7-их класів, натомість у групі з найкращим досвідом взаємодії з вчитель_ками найбільше уч_ениць 4-их класів. Тож ми можемо припустити, що з віком

³ Самооцінка добробуту "Не вистачає грошей на їжу" та "Вистачає грошей на їжу, але не завжди можемо купити одяг".

взаємодія з вчитель_ками стає складнішою. Таблиця 3 підсумовує відмінності між двома групами.

Таблиця 4. Респондент_ки із найнижчими та найвищими значеннями індексу

Змінна	10% з найнижчими значеннями (n = 227)	10% з найвищими значеннями (n = 135)
Клас	4 – 16,2% 5 – 21,3% 6 – 29,7% 7 – 32,8%	4 – 45,1% 5 – 21,5% 6 – 12,0% 7 – 21,3%
Тип населеного пункту	74,0% з міст	65,3% з міст
Формат навчання	Переважно офлайн — 48,9%	Переважно офлайн — 39,0%
Розмір класу	Понад 25 осіб — 48,3%	Понад 25 осіб — 33,1%
Добробут	Низький рівень — 38,5%	Низький рівень — 30,1%
Втома в будні (питання “Як часто ти відчуваєшся втомленим / утомленою в будні?”)	Завжди або майже завжди < 1%	Завжди або майже завжди — 7%
Ставлення до навчання	Дуже або скоріше не подобається навчатись — 40,4%	Дуже або скоріше не подобається навчатись < 1%

11% дітей 5-7 класів повністю погодились з твердженням "Я боюся деяких вчителів". Ще 20% скоріше погоджуються з цим твердженням. Частка дітей у 4 класі, які повністю або частково погоджуються з цим твердженням менша - 7% та 14% відповідно. При цьому 17% дітей 5-7 класів та 18% дітей 4 класів повністю або скоріше погоджуються, що бояться адміністрацію школи. Проте важливо зазначити, що в результатах опитування відсутня інформація щодо досвіду взаємодії дітей з адміністрацією.

Страх перед вчитель_ками частіше трапляється серед дітей, які живуть у містах — 34% проти 25% серед дітей зі сіл. Також дівчата частіше повідомляють про страх, ніж хлопці — 36% проти 26%.

Саме вчитель_кам діти довіряють найбільше, порівняно з адміністрацією чи шкільним психологом.

Графік 12. Частка дітей, які довіряють учитель_кам, психологу, адміністрації школи, за класом.

4 клас: $n=454$, 5–7 класи: $n=1146$.

У дослідженні “Війна та освіта. 2 роки повномасштабного вторгнення” (savED, Vox Populi, ULEAD, 2024) тільки 2% учнів та 0% учителів та вчительок відзначають як проблему “негативне ставлення у школі з боку учителів та вчительок”. Результати нашого дослідження демонструють, що частина учнівства стикається із труднощами чи дискомфортом у взаємодії із вчительством (20% дітей відзначили брак підтримки та уваги учителів, 29% відчувають страх щодо деяких вчитель_ок, 24% не довіряють вчителям і не вважають, що можуть прийти до них зі своїми проблемами, а 10% не згодні, що вчитель_ки ставляться до них із повагою). Водночас перелічені труднощі або дискомфорт у спілкуванні не обов’язково сприймаються як негативне ставлення. Оскільки формулювання запитань та відповідей відрізняються у нашому та у згаданому дослідженні, ми не можемо порівнювати ці кількісні показники.

Портрет ідеального вчителя

Під час ФГД уч_ениці описували професійні та особистісні риси вчитель_ок, які їм подобаються та чиї уроки їм цікаві. Аналізуючи їхні відповіді, ми склали перелік характеристик вчительки, якою б її хотіли бачити учні і учениці 5–7 класів, що взяли участь у ФГД:

- спокійна, доброзичлива, не кричить та не свариться на уч_ениць (за винятком критичних порушень дисципліни);
- справедлива, ставиться до всіх дітей однаково, не має улюбленців, оцінює за результати роботи, звертає увагу на всіх уч_ениць (зокрема, не ігнорує бажання дітей відповісти чи висловитися на уроці);

- добре обізнана у своєму предметі, знає речі за межами того, що викладено у підручнику, проявляє ентузіазм та любов до предмета;
- гнучка і відкрита до діалогу, готова додатково пояснити те, що незрозуміло, підказати на тесті, дозволити повторно написати невдало написану контрольну;
- емпатична і розуміюча, знає, що важливо та цікаво дітям поза школою, розуміє їхні жарти, сленг, сприймає їхні переживання та думки як цінні й важливі;
- уважна до досвіду та самопочуття дітей, їхнього фізичного та психологічного стану, готова надати психологічну підтримку;
- дослухається до уч_ениць, їхніх пропозицій та ідей щодо навчання, вітає їхню ініціативу.

Тобто **для дітей важливим є емоційно врівноважене доброзичливе ставлення, розуміння та готовність допомогти, справедливість, ентузіазм та фаховість вчитель_ки.**

Також в межах фокус-груп уч_ениці виділяли, що для них важливо **бути поміченими** на уроці, зокрема, мати змогу відповісти на питання, якщо вони знають відповідь, взяти участь у виконанні завдань публічно (біля дошки). Ситуація, коли вчитель_ки не дають уч_еницям відповісти чи взяти участь у виконанні завдань, сприймаються як несправедливі, діти сприймають це як свідчення упередженого ставлення вчитель_ки (позитивне чи негативне) до них або інших уч_ениць.

Учасни_ці фокус-груп **не почуваються комфортно** під час уроків, на яких вчитель_ки різко розмовляють із ними (**кричать**). У певних ситуаціях така поведінка здається дітям виправданою — коли це реакція на дії уч_ениць, що перешкоджають проведенню уроку; повторювані порушення дисципліни; бійки тощо. Водночас учасни_ці фокус-груп описували випадки, коли вчитель_ки не розрізняли: поведінку, яка заважає проводити урок; свідоме ігнорування завдань чи інструкцій вчитель_ки; виправдані дії, які формально порушують правила, однак мають пояснення (наприклад, учен_иця дивиться у телефон, аби перевірити, котра година, або звертається до однокласниці, щоб уточнити пропущену репліку вчитель_ки). Якщо на такі виправдані дії вчитель_ка гостро реагує, підвищує голос і засуджує уч_ениць, її ставлення здається несправедливим та викликає засудження, страх та неприязнь.

Варто зазначити, що, за власними свідченнями, вчитель_ки рідко вдаються до суворих дисциплінарних заходів і крику. Результати опитування вчитель_ок у межах дослідження “Вчителі України: кадровий потенціал” (Освіторія та FAMA, 2024) показують, що 7 % опитаних часто чи постійно підвищують голос і застосовують жорсткі методи для реагування на неналежну поведінку уч_ениць під час уроків.

Методи викладання

Вивчаючи досвід учнівства в НУШ на рівні базової середньої освіти, важливо було зрозуміти, наскільки поширеним є використання методів та підходів, передбачених

реформою, та як їх використання впливає на цей досвід. За свідченнями учител_ьок, 96% пройшли цільове навчання для роботи із НУШ на рівні базової середньої освіти, а 86% вважають, що набутих знань і навичок їм достатньо для впровадження реформи (Смарт освіта, 2024). 69% вчитель_ок у дослідженні ГО “Смарт освіта” засвідчили, що після впровадження НУШ змінили методи та прийоми викладання, а 12,5% з них зазначили, що ці зміни значні. Найчастіше вчитель_ки використовують навчання, орієнтоване на розв’язання проблем (52,5%), проєктне навчання (49%), інтеграцію різних предметів (39%).

Значення індексу

4 клас: 63.6

5-7 класи: 58.5

Максимальне значення індексу – 100, де 0 – методи не застосовуються, 100 – методи застосовуються часто.

Наше дослідження показує, що **частота застосування методів НУШ є середньою** — 60 зі 100⁴.

Аналіз показників індексу застосування методів НУШ свідчить, що найчастіше такі методи застосовуються **у невеликих класах**. Серед уч_ениць 5–7 класів у класах розміром до 15 осіб середнє значення індексу становить 61,7, а в класах, де понад 25 осіб, — 56,8. Можна припустити, що у великих класах застосування методів та підходів НУШ є складнішим або потребує їх адаптації до такої кількості дітей.

Статистично значущої відмінності між офлайн, онлайн та змішаною формами навчання немає.

Варто зазначити розрив між методами та підходами, які найчастіше використовуються під час уроків, і тими, які найбільш популярні серед дітей. Так, наприклад, **навчальні ігри є серед трьох найбільш вподобаних дітьми активностей, проте тільки 28% із них кажуть, що часто мають такі ігри під час уроків**. Є й зворотний приклад: читання підручника вголос або про себе часто відбувається на уроках у 67% уч_ениць, проте тільки 37% із них ця активність подобається.

⁴ Відповідно до шкали: 0–20 — методи НУШ дуже рідко застосовуються, 80–100 — методи НУШ застосовуються дуже часто.

Таблиця 5. Найпоширеніші та найпопулярніші методи серед уч_ениць 5–7 класів.

	Найбільш поширені ⁵	Найбільш популярні серед дітей ⁶
розповідь або пояснення біля дошки	71,6%	46,5%
прочитання підручника вголос або про себе	67,3%	36,7%
тестування чи завдання з підручника	65,3%	44,0%
надання пояснень своїх відповідей	59,3%	
цікаве пояснення теми	52,4%	
перегляд презентацій учитель_ки	51,6%	68,3%
думали про ті життєві ситуації, у яких можна було би застосувати нові знання та навички	40,2%	
ділилися ідеями та обговорювали	34,4%	31,7%
презентація наших проєктів	30,7%	36,6%
навчальні ігри — вікторини, квести, рольові ігри	28,4%	51,0%
створення чи придумування чогось	27,0%	33,0%
робота в групах або парах на уроці	25,6%	
перевірка своїх або чужих домашніх чи класних робіт	10,1%	15,1%
виконання домашнього завдання в групі	9,6%	
запис слів учитель_ки або переписування з дошки		27,5%
переказування матеріалів		12,6%
не подобається нічого з переліченого		2,2%

Ці результати частково збігаються з результатами дослідження Інституту освітньої аналітики 2023 року (IOA, 2023), де більшість учител_ок зазначили, що найчастіше використовують традиційні розповідно-пояснювальні методи навчання — так працюють 70% опитаних. Методи, які допомагають формувати компетенції в уч_ениць, застосовують рідше: лише 47% постійно використовують проблемно-пошукові методи, 41% — ігрові, 30% — дослідницькі, а 33% — емпіричні. Водночас чимало вчитель_ок вважають, що готові до впровадження таких підходів: 60% почуваються підготовленими до використання ігрових методів, 51% — проблемно-пошукових, 43% — дослідницьких, 38% — емпіричних. Також більшість учител_ок надають перевагу предметному навчанню, тоді як інтегрований підхід постійно застосовують лише 38%.

З результатів ФГД також можна зробити висновок, що застосування діяльнісного підходу до навчання помітно варіюється серед вчитель_ок різних предметів та різних шкіл.

Частина уч_ениць повідомила, що інтерактивні методи навчання, групова робота, практичні завдання є постійним складником їхніх уроків із більшості предметів. Натомість

⁵ Варіанти відповідей для питань про найбільш поширені методи та найбільш популярні були різними, тому не усюди є відсоткові значення. % уч_ениць 5–7 класів, хто відповів "часто" на питання "Наскільки часто цього семестру на уроках із цього предмета буває щось із зазначеного нижче?"

% уч_ениць 5–7 класів, які обрали ці активності, як такі, що подобаються (множинний вибір відповідей, до 5 відповідей).

для інших уч_ениць такий формат трапляється рідше або на окремих предметах, а для частини це радше виняток. Цікаво, що вчитель_ки з різних шкіл однієї громади дають дітям ідентичні завдання в межах діяльнісного підходу, тобто можна припустити, що вчитель_ки опанували їх під час підвищення кваліфікації в одного провайдера або мають практики обміну педагогічним досвідом.

Вищий рівень застосування методів НУШ асоціюється з більшою задоволеністю навчанням. За результатами порядкової логістичної регресії, уч_ениці з вищими значеннями індексу з вищою ймовірністю обирали відповіді “Скоріше подобається” або “Дуже подобається” у питанні щодо ставлення до навчання (Графік 12). Результати регресійного аналізу представлені в [Додатку В](#).

Графік 13. Результати порядкової логістичної регресії. Залежна змінна — “Чи подобається тобі навчатися?”, незалежна змінна — індекс застосування методів НУШ.

Контрольні змінні: формат навчання, стать, тип населеного пункту, регіон, матеріальний добробут.

Уч_ениці пояснюють, що рівень їхньої активності на уроці пов'язаний із рівнем розуміння предмета чи окремої теми, зацікавленості у ній та можливості застосувати отримані знання, видами навчальних активностей та їхніми результатами. Наприклад, активні діти бажають відповідати, а також відчують задоволення від процесу навчання, якщо матеріал їм зрозумілий і вони відчують, що мають успіхи, добре виконують завдання. Натомість якщо тема для них складна, активність на уроці знижується: діти лише слухають відповіді інших чи пояснення вчитель_ки, ба навіть втрачають фокус і відволікаються від уроку. Уч_ениці наголошували, що вмотивовані вивчати певні предмети або робити певні види навчальних активностей саме тому, що ті їм добре вдаються.

Також уч_ениці пояснили, що високо цінують творчі завдання та навчальні ігри, оскільки ті дають змогу майже гарантовано отримати високий бал, під час їх виконання неможливо зазнати невдачі, достатньо того, що завдання зроблено.

Частина учасни_ць ФГД розповіли, що **втрачають концентрацію через однотипні завдання або завдання на відтворення матеріалу, а також завдання, що потребують тривалої інтенсивної концентрації**. Насамперед йшлося про конспектування з підручника, розповіді вчитель_ки, переписування матеріалу з дошки.

Щоб зрозуміти портрети уч_ениць, відповіді яких вказують на найчастіше та найрідше застосування методів НУШ, ми порівняли респондент_ок із крайніх груп — 10% дітей із найменшими та 10% з найвищими значеннями індексу. Порівняння з допомогою описових статистик за ключовими характеристиками демонструє, що профілі цих груп схожі на профілі за індексом взаємодії з вчитель_ками (розділ “Взаємодія з вчитель_ками”). Група дітей із найнижчим рівнем індексу частіше навчається у 6–7 класах та у великих за розміром класах (понад 25 осіб). Крім цього, цим дітям частіше не подобається навчатись та вони частіше відчувають страх перед вчитель_ками, ніж респондент_ки з найвищими значеннями індексу. Як і з індексом взаємодії з учитель_кою, діти, які частіше навчаються за методами НУШ, частіше почуваються втомленими. Можливим поясненням є те, що школи і класи, де частіше використовуються методи НУШ, мають вищі вимоги до навчальних результатів та очікування від уч_ениць. Проте ці результати потребують додаткового вивчення.

Таблиця 6. Респондент_ки з найнижчими та найвищими значеннями індексу

Змінна	10% з найнижчими значеннями (n = 189)	10% з найвищими значеннями (n = 137)
Клас	4 — 18,6% 5 — 23,9% 6 — 28,6% 7 — 28,9%	4 — 36,9% 5 — 25,0% 6 — 13,2% 7 — 24,9%
Тип населеного пункту	78,1% з міст	66,6% з міст
Формат навчання	Переважно офлайн — 48,7%	Переважно офлайн — 35,1%
Розмір класу	Понад 25 осіб — 40,0%	Понад 25 осіб — 34,5%
Добробут	Низький рівень — 38,4%	Низький рівень — 31,0%
Втома в будні (питання “Як часто ти відчуваєш втомленим / утомленою в будні?”)	Завжди або майже завжди — 9,6%	Завжди або майже завжди — 26,8%
Ставлення до навчання	Дуже або скоріше не подобається навчатись — 31,1%	Дуже або скоріше не подобається навчатись — 2,5%
Страх вчитель_ок (твердження “Я боюся деяких учитель_ок”)	Скоріше або повністю погоджуються — 48,0%	Скоріше або повністю погоджуються — 15,9%

Оцінювання

Нові підходи до оцінювання в межах реформи НУШ передбачають зміни й у філософії цього процесу, й у практичній площині. Після запровадження нових критеріїв оцінювання вчитель_ки зіткнулися з труднощами (Троян 2024). Водночас дослідження ГО “Смарт освіта” показало, що 92% вчитель_ок розуміють нову систему оцінювання, однак формувальне оцінювання систематично застосовують не всі (Смарт Освіта, 2024).

Наше дослідження показало, що більшість уч_ениць отримували в балах поточні (82%) та проміжні чи підсумкові (57%) оцінки. Натомість **вербальний зворотний зв'язок отримували менше дітей**: для 27% із них вчитель_ки зазвичай усно чи письмово розповідали, що треба зробити, аби покращити успішність, а для 22% — коментували, що з домашніх завдань або завдань на уроці вдається добре, а що гірше. Таким чином, дослідження підтверджує, що **формувальне оцінювання застосовують не повсюдно**.

Це підтверджується і дослідженням Інституту освітньої аналітики (IOA, 2023): 89% учитель_ок і далі користуються традиційною бальною системою. Лише невелика частка застосовує чотирирівневу шкалу (8%) або використовує оціночні судження (3%).

Зауважимо, що **уч_ениці початкової школи отримують зворотний зв'язок від вчитель_ок частіше**: 40% із них повідомили, що вчитель_ки зазвичай усно чи письмово розповідали, що треба зробити, аби покращити успішність, а 32% — що їм пояснювали, що з домашніх завдань або завдань на уроці вдається добре, а що гірше.

Більшість уч_ениць засвідчили, що вчитель_ки пояснюють, чому поставили ту чи іншу оцінку: 31% пояснюють завжди, а 36% — час від часу. Втім, лишається ще третина дітей, яким оцінки пояснюють рідко або ніколи.

Це відрізняється від свідчень вчитель_ок. Дослідження (Освіторія та FAMA, 2024) показує, що лише 3% учитель_ок кажуть, що часто не пояснюють учням причини поставлених оцінок, 8% — іноді. Альтернативні підходи, як-от взаємооцінювання, практикує 21% учитель_ок регулярно, ще 46% — час від часу.

72% уч_ениць 5–7 класів засвідчили, що отримували семестрову оцінку у форматі свідоцтва досягнень учня чи учениці. Однак близько 10% дітей 5–7 класів не розуміє, що зображено, коли їм після питання про формат оцінювання показували зображення свідоцтва оцінки за компетенціями. Відповідно реальний рівень, ймовірно, нижчий, ніж 72%.

У 4 класі ситуація схожа: 70% зазначили, що отримують семестрову оцінку у формі свідоцтва. Але суттєво більше дітей не змогли ідентифікувати зображення свідоцтва досягнень (26%), тому частка дітей, які отримують результати у цій формі, теж може бути меншою.

66% дітей 5–7 класів вважають оцінювання за **групами результатів важливим і корисним**. Проте **якість комунікації з боку вчитель_ок є проблемою**: 27% дітей 5–7 класів кажуть, що вчитель_ки **НЕ** пояснюють детально оцінки за групами результатів.

Під час проведення фокус-груп діти переважно згадували, що вчитель_ки можуть пояснити, чому учень чи учениця отримали певну оцінку, **якщо їх запитати**. Також іноді вчитель_ки дозволяють дітям повторно виконати завдання або пропонують додаткові завдання, аби покращити результат. Проте діти також ділились випадками, коли вчитель_ки давали неконструктивний зворотний зв'язок, як-от **“треба було краще вчити”**, та не давали можливості покращити оцінку. Деякі діти боялись підійти до вчитель_ки й запитати про оцінку.

Дітям подобаються види роботи, які **дозволяють їм отримати гарантовано високу оцінку**. Часто це творча робота, наприклад, під час уроку виготовити плакат або створити акаунт письменниці у соціальній мережі.

ВИСНОВКИ

1. Самопочуття учнів та учениць: виклики та бар'єри для комфортного навчання

Загальний рівень задоволеності школою є відносно високим (67% уч_ениць 5–7 класів зазначили, що їм подобається вчитися). Найбільшу задоволеність демонструють дівчата, що навчаються не в обласних центрах.

Проте комфортному навчанню перешкоджає низка бар'єрів. Головними викликами для дітей є соціальна ізоляція (на це вказують 33% опитаних, а серед уч_ениць на онлайн-навчанні — 61%) та труднощі з концентрацією уваги (що зазначають близько третини уч_ениць, особливо хлопці та уч_ениці на онлайн-навчанні).

На навчальний досвід та самопочуття суттєво впливають високий рівень втоми (36% уч_ениць 5–7 класів часто почуваються втомленими) та тривожність щодо навчання. Тривожність, хоч і є середньою по вибірці (8,7 з 16), значно вища серед дітей із родин із гіршим матеріальним становищем. Її головними тригерами є ситуації оцінювання — контрольні роботи та страх зробити помилку.

Найважливішим психологічним бар'єром є страх перед вчитель_кою (про це повідомляє 31% уч_ениць) та відчуття браку підтримки й уваги (майже 20% опитаних).

У порівнянні з уч_еницями 5–7 класів, четвертокласни_ці мають позитивніший досвід у школі. У них вищий рівень задоволеності навчанням, вони рідше відчують втому, мають позитивніший досвід взаємодії з вчитель_ками та менше їх бояться.

2. Оцінка навчального навантаження

Уч_ениці оцінюють своє навчальне навантаження як значне. Це підтверджується тим, що частка уч_ениць, які витрачають на домашні завдання більше за рекомендовану норму — понад 2 години — зростає з 21% у 4 класі до 33% у 5–7 класах. Уч_ениці на онлайн-навчанні витрачають на домашню роботу значно більше часу, ніж їхні однолітки на офлайн.

Проблема полягає не лише в обсязі, а й у складності: кож_на трет_я учен_иця (34%) не може виконати завдання самостійно. Найчастіше це стосується математики та англійської мови.

Найважливішим висновком є зв'язок між методами викладання та автономністю уч_ениць. Дослідження показує: що активніше вчитель_ки застосовують методи НУШ, то вища здатність уч_ениць виконувати домашнє завдання самостійно. Середнє значення індексу НУШ у самостійних уч_ениць становить 61,4, тоді як у тих, хто потребує допомоги, — лише 53,8.

3. Методи викладання і оцінювання та їх сприйняття уч_еницями

Дослідження виявило значний розрив між методами, які подобаються уч_еницям, і тими, що домінують у школі. Наприклад, навчальні ігри, які є одними з найулюбленіших, часто використовують лише **28%** вчитель_ок, тоді як читання підручника, яке не подобається більшості, є регулярною практикою для **67%** уч_ениць.

Застосування сучасних підходів є нерівномірним, що створює різні умови для уч_ениць. Активність дітей на уроці, за їхніми словами, прямо залежить від розуміння матеріалу та різноманітності завдань, оскільки однотипні вправи знижують концентрацію.

Частота застосування підходів НУШ по вибірці є середньою (індекс **60 зі 100**), причому значення індексу вище у класах меншого розміру та при онлайн- або змішаному навчанні.

Аналіз крайніх груп (10% учнів та учениць із найвищими та найнижчими показниками індексу) дозволив сформувати чіткий "портрет" уч_ениці, як_а найрідше стикається з методами НУШ. Це переважно учен_иця 6–7 класу, з великого класу (понад 25 осіб), який, крім того, частіше не любить вчитися та боїться вчитель_ок. Важливо, що цей профіль збігається з портретом уч_ня, що має гірший досвід взаємодії з педагогами, що вказує на системний зв'язок між якістю взаємодії вчительство-учнівство та інноваційністю викладання.

Дослідження доводить прямий позитивний зв'язок між використанням цих методик та добробутом учнівства:

- Чим вищий індекс застосування методів НУШ, тим більше учнівству подобається навчатися.
- Чим вищий індекс, тим вища здатність учнівства виконувати домашнє завдання самостійно.

Проблеми з впровадженням НУШ проявляються також у сфері оцінювання. Попри формальне впровадження свідоцтв досягнень (їх впізнали 72% уч_ениць), значній частині дітей (27%) не пояснювали детально оцінки за групами навчальних результатів. Формувальне оцінювання як вербальний зворотний зв'язок від учитель_ки не є поширеним: його зазвичай отримували 27% дітей.

Важливою суперечністю, що потребує уваги дослідни_ць та розробни_ць політики, є розбіжність між самозвітами вчитель_ок та досвідом уч_ениць. Наприклад, 27% уч_ениць кажуть, що не отримують детальних пояснень щодо оцінок, тоді як 97% вчитель_ок стверджують, що надають їх (Освіторія та FAMA, 2024). Це свідчить про те, що проблема полягає не лише в методиках, а й у якості комунікації та різному розумінні "якісного зворотного зв'язку".

4. Досвід взаємодії з вчитель_ками

Якість взаємодії між уч_еницями та вчитель_ками залежить від низки структурних факторів. Кращі взаємини спостерігаються в менших класах, у селах та невеликих містах, а також при онлайн-навчанні. Аналіз крайніх груп показує, що найгірший досвід взаємодії

мають уч_ениці з великих міст, з родин із нижчим рівнем добробуту та ті, хто навчається у великих класах.

Тривожним сигналом є те, що майже третина уч_ениць 5–7 класів (31%) боїться своїх вчитель_ок, і цей показник є вищим, ніж у початковій школі (21%). Страх є поширенішим серед дівчат та уч_ениць, які живуть у містах.

Ключова проблема полягає не у відсутності комунікації, а в її якості. Уч_ениці переважно почуваються комфортно, ставлячи запитання щодо навчального матеріалу, однак не відчують, що вчитель_ки щиро цікавляться їхньою думкою, емоційним станом чи особистістю. Це підтверджується і значною розбіжністю даних: 31% уч_ениць відчують страх, тоді як лише 7% вчитель_ок (Освіторія та FAMA, 2024) визнають застосування жорстких методів.

Ключовим висновком є те, що позитивна взаємодія з вчитель_кою напряду впливає на задоволеність дитини навчанням.

Згідно з уявленнями уч_ениць, ідеальний вчитель поєднує в собі три ключові групи якостей:

1. Людські: спокій, доброзичливість, емпатія, розуміння молодіжної культури та повага до переживань уч_ениць.
2. Професійні: глибоке знання предмета, що виходить за межі підручника, та ентузіазм у викладанні.
3. Педагогічні: справедливість, гнучкість та партнерство.

Особливо гостро уч_ениці сприймають справедливість, яка для них насамперед проявляється в рівній увазі до всіх та наданні можливості висловитись. Ситуації, коли вчитель_ка ігнорує бажання уч_ня відповісти, розцінюються не просто як неухважність, а як доказ упередженого ставлення та фаворитизму.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

На основі знахідок цього дослідження можна визначити такі кроки, реалізація яких сприятиме досягненню завдань, що стоять перед реформою НУШ на рівні базової середньої освіти.

Підвищення кваліфікації вчитель_ок

Для кого: МОН, УІРО, заклади післядипломної педагогічної освіти та інші заклади й організації, що займаються підвищенням кваліфікації вчителів_льок, ГО у сфері освіти.

Це дослідження показує, що впровадження підходів до викладання, оцінювання та принципів взаємодії з уч_еницями, що передбачені реформою НУШ, не є повсюдним. Доцільно продовжувати підвищення кваліфікації вчитель_ок у цих напрямках, враховуючи такі чинники:

- Чинна Типова програма підвищення кваліфікації вчитель_ок закладів загальної середньої освіти, які запроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти, містить усі вищезгадані теми. Однак кількість навчальних годин на деякі з них обмежена (наприклад, тема 2.2 “Психолого-педагогічні умови організації освітнього процесу в НУШ” розрахована на 8 навчальних годин, включно з самостійною роботою, тема 4.2 “Оцінювання навчальних досягнень уч_ениць в НУШ” — на 22 години). З огляду на зв’язок досвіду взаємодії з вчитель_ками із задоволенням від навчання, доречно збільшити кількість навчальних годин, що присвячені темам етичної та безпечної взаємодії з дітьми, та акцентувати під час навчання на неприпустимості жорстких дисциплінарних методів в освітньому процесі;
- Дослідження ГО “Смарт освіта” показало, що вчитель_ки не застосовують формувальне оцінювання широко передусім через те, що на нього бракує часу. З цього дослідження можна побачити, що у великих класах (понад 25 осіб) формувальне оцінювання зустрічається рідше. Ми рекомендуємо продовжити навчання вчитель_ок щодо застосування формувального оцінювання, акцентуючи на особливостях його застосування у великих класах (понад 25 осіб);
- Продовжити практичне навчання вчитель_ок сучасним методикам викладання — ігровим, творчим і груповим, які дітям найбільше до вподоби.
- Запровадити цільові семінари, тренінги з ненасильницької комунікації та розвитку соціально-емоційних навичок для вчитель_ок, спрямовані на керування власними емоціями, а також на інструменти організації освітнього процесу та роботи з дітьми, які ґрунтуються на повазі та проявах толерантності до всіх учасників та учасниць освітнього процесу.

Розробка та адаптація методичних матеріалів

Методи та підходи НУШ подобаються уч_еницям, однак їх використовують не всі вчитель_ки і рідше використовують у великих класах. Дослідження ГО “Смарт освіта” показує, що вчитель_ки віддають перевагу користуванню готовими методичними та навчальними матеріалами, а їх брак є однією з основних перепон на шляху впровадження НУШ у базовій школі. Ми рекомендуємо продовжити роботу над методичною підтримкою впровадження НУШ, розробкою та вдосконаленням методичних і навчальних матеріалів, враховуючи таке:

Для кого: МОН, УІРО, розробники державних стандартів, авторські колективи підручників, ГО, які створюють навчальні матеріали.

- Необхідно напрацювати та поширювати методичні матеріали щодо застосування методів і підходів НУШ у великих класах (понад 25 осіб);
- Ми рекомендуємо внести зміни в модельні навчальні програми, аби обсяг змістового компонента та рівень його складності відповідали віковим особливостям уч_ениць базової школи та кількості навчальних годин, за які потрібно опанувати цей матеріал. Це може сприяти зменшенню рівню їхньої втоми;
- Доцільно переглянути обсяг змістового компонента модельних та робочих навчальних програм, аби його можливо було опанувати, дотримуючись рекомендованих МОЗ норм часу, що зокрема витрачається на виконання домашньої роботи;
- Ми рекомендуємо провайдерам підвищення кваліфікації вчитель_ок, що реалізують новий Державний стандарт базової середньої освіти, включити у відповідні програми підвищення кваліфікації тему збору зворотного зв'язку від уч_ениць щодо навчальних активностей, які відбувалися під час занять, аби враховувати вподобання уч_ениць під час планування уроків та надавати приклади інструментів для цього.

Інфраструктурна підтримка та організація освітнього процесу

Упровадження НУШ у класах великого розміру (понад 25 осіб) може мати виклики у впровадженні методів НУШ та побудови контакту уч_ениць з вчитель_ками. Важливо, аби мережа класів формувалася з огляду на потреби реформи, а вчитель_ки великих за розміром класів отримували методичну підтримку. Крім того, частина уч_ениць вказала на труднощі, спричинені недоліками освітнього середовища.

Для кого: МОН, органи місцевого самоврядування, засновники ЗЗСО, парламентські комітети.

- Пропонуємо поінформувати територіальні громади про зв'язок розміру класу та ефективності впровадження реформ НУШ, рекомендуючи їм за можливості уникати формування надто великих класів. Також пропонуємо доручити ДСЯО враховувати відповідність мережі класів нормам законодавства під час інституційного аудиту;

- Пропонуємо рекомендувати територіальним громадам впровадити під час адаптаційного циклу базової середньої освіти (у 5–6 класах) встановити максимальний розмір класу — до 25 осіб;
- Продовжувати роботу Коаліції девайсів із забезпечення гаджетами для навчання та доступом до швидкісного інтернету усіх уч_ениць та вчитель_ок.

Моніторинг та подальші дослідження

Для кого: ДСЯО, УЦОЯО, МОН, аналітичні центри тощо.

Для моніторингу впровадження НУШ ми пропонуємо допрацьовувати та вдосконалювати інструменти, розроблені в межах цього дослідження. Для масштабування використання цих аналітичних інструментів, а також для вивчення впливу використання методів НУШ на результати та досвід уч_ениць під час навчання, пропонуємо інтегрувати складові опитувальника, з яких формується індекс застосування методів НУШ, індекс взаємодії з вчитель_ками, індекс навчальної тривожності в моніторингові дослідження ДСЯО (Загальнодержавне моніторингове дослідження якості освіти у закладах загальної середньої освіти) та УЦОЯО (Загальнодержавного зовнішнього моніторингу якості початкової освіти). Таке рішення дозволить зіставити досвід уч_ениць з їхніми навчальними досягненнями та зібрати порівнювані дані у різні моменти часу.

Цільова комунікація результатів дослідження з ключовими стейкхолдерами

Для найефективнішого впровадження описаних вище рекомендацій ми пропонуємо прокомунікувати результати цього дослідження з такими стейкхолдерами:

- УІРО та авторські колективи навчальних програм та методичних, навчальних матеріалів — висновки щодо сприйняття уч_еницями методів та підходів;
- ДСЯО, УЦОЯО, ІОА, недержавні дослідницькі організації — методологія дослідження, зокрема, методологія індексів застосування методів НУШ та взаємодії з вчитель_ками;
- Для організацій та установ, що здійснюють підвищення кваліфікації вчитель_ок (зокрема, ОІППО) — висновки щодо сприйняття учнівством методів НУШ, їхнього досвіду взаємодії з вчитель_ками та зв'язку цієї взаємодії із задоволеністю навчанням;
- Для вчитель_ок — висновки щодо методів, які подобаються дітям, та їх зв'язку із задоволеністю дітей навчанням;
- Широкий загал — висновки щодо позитивного сприйняття уч_еницями НУШ, важливості взаємодії уч_ениць із вчитель_ками у загальному навчальному досвіді дітей.

ЛІТЕРАТУРА

Верховна Рада України. (2017). Закон України “Про освіту” № 2145-VIII [Закон]. Редакція станом на 1 червня 2025 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

Громадська спілка “Освіторія”. (2023). Путівник онлайн-курсу “НУШ: базова середня освіта”. <https://drive.google.com/file/d/15yqoTnP4XP7Das50pjR9yipRW0czqaQ1/view>

Громадська спілка “Освіторія”, FAMA. (2024). Вчителі України: кадровий потенціал. Тенденції та моделювання потреб до 2030 року [Звіт]. <https://drive.google.com/file/d/12ASYrmvQ11-g1yxt6iE0VvWgrf5vkKO/view>

ГО “Смарт освіта”. (2024). Нова українська школа у 5—6-х класах: виклики впровадження [Звіт]. Смарт Освіта. <https://drive.google.com/drive/u/0/folders/1ijtL7xBtmn21vobn4Nd-Mr-49LalYe>

Інститут освітньої аналітики (Денисюк О. Я., Дронь Т. О., Титаренко Н. В.). (2023). Моніторингове дослідження готовності педагогічних працівників до реалізації Нової української школи [Звіт]. <https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2023/11/teaching-staff2023.pdf>

Кабінет Міністрів України. (2018). Постанова № 87 “Про затвердження Державного стандарту початкової освіти” [Постанова]. Редакція станом на 6 жовтня 2020 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-п#n12>

Київський міжнародний інститут соціології, DECIDE. (2024). Соціологічне дослідження “Реформа профільної середньої освіти” [Звіт]. <https://decide.in.ua/wp-content/uploads/2024/09/reforma-profilnoyi-serednoyi-osvitysoczdoslidzhennya.pdf>

Міністерство освіти і науки України. (2016). Нова українська школа: концептуальні засади реформи середньої школи. <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

Міністерство освіти і науки України. (2022). Наказ № 904 “Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти” [Наказ]. <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovoyi-programi-pidvishennya-kvalifikaciyi-vchiteliv-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti-yaki-vprovadzhuyut-novij-derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti>

Міністерство освіти і науки України. (2024). Наказ № 1093 “Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання” [Наказ]. <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-rekomendatsii-shchodo-otsiniuvannya-rezultativ-navchannya>

Міністерство освіти і науки України. (2024). *Наказ № 1120 “Про внесення змін до типової освітньої програми для 5—9 класів закладів загальної середньої освіти”* [Наказ]. <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/2024/09.08.2024/typova-osvitnya-prohrama-dlya-5-9-klasiv-zzso-1120-vid-09082024.pdf>

Міністерство освіти і науки України. (2024). *Наказ № 1223 “Про підвищення кваліфікації педагогічних працівників, які здійснюватимуть освітній процес у другому циклі базової середньої освіти (базове предметне навчання) відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти”* [Наказ]. <https://nushub.org.ua/wp-content/uploads/resouces/nakazpidvyshhennya-kvalifikacziyi2024.pdf>

Міністерство освіти і науки України. (2024). *Наказ № 1225 “Про затвердження професійного стандарту “Вчитель закладу загальної середньої освіти”* [Наказ]. <https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/646-ilovepdfmerged.pdf>

Міністерство охорони здоров'я України. (2020). *Наказ №2205 “Про затвердження Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти”* [Наказ]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1111-20#Text>

Паркер Р., Беррі А., Пікер К., Джеффріс Д., Андерсон П., Заболотна О. (2019). *Біла книга: Діяльнісний підхід у школі. Дослідження інтегрованих педагогік, що ґрунтуються на ігровому діяльнісному підході та сприяють всебічному розвитку дітей початкової школи* [Звіт]. Австралійська рада з освітніх досліджень. <https://cms.learningthroughplay.com/media/dx1copjh/ltp-at-schoolukranianversion.pdf>

Пасько І. (2024). *Чи корисні домашні завдання для успішності дітей — результати дослідження*. [Стаття]. Нова українська школа. <https://nus.org.ua/2024/12/01/chy-korysni-domashni-zavdannya-dlya-uspishnosti-ditej-rezultaty-doslidzhennya>

Троян І. (2024). *“Потрібен час на адаптацію”: що кажуть вчителі про нове оцінювання та з якими труднощами зіштовхуються*. [Стаття]. Нова українська школа. <https://nus.org.ua/2024/12/19/potriben-chas-na-adaptatsiyu-shho-kazhut-vchyteli-pro-nove-otsinyuvannya-ta-z-yakymy-trudnoshhamy-zishtovhuyutsya/>

Український центр оцінювання якості освіти. (2024) *PISA-2022: Україна в центрі уваги. Як мислення зростання та тривожність через математику впливають на учнівські результати?* Вип. 3(33) <https://pisa.testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2024/05/PISA-202220d0a3d0bad180d0b0d197d0bdd0b020d0b220d186d0b5d0bdd182d180d19620d183d0b2d0b0d0b3d0b8e284963d0b3d0bed182d0bed0b2d0b5.pdf?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTAAAR2VzZeDdAMEkjbYA4wOitAiUjXi8Sp0btLhc2i2Wi05CDcIIOk1-NHUaemAab9uGUROJd-tdtbKOlt3J3T1SLUgWRRleNv0g0i37FCqMn5HRkFaf05KJrF9GpHRGzyC8Aseq4fpxKGHn7o2F>

Фундація Олени Зеленської, KSE Institute, та “Людина в біді”. (2025). *Індекс майбутнього: професійні очікування та розвиток підлітків в Україні* [Звіт]. <https://foundation-s3.s3.eu-north-1.amazonaws.com/IndeksmajbutnogoProfesijniochikuvannya20256b1deb470a.pdf>

Юрченко О. (2024). *Все про компетентісно орієнтоване завдання: як його створити* [Стаття]. Освіторія Медіа. <https://osvitoria.media/experience/vse-pro-kompetentnisno-oriyentovane-zavdannya-yak-jogo-stvoryty/>

Alderson, P. (2000). *Children as researchers: Participation rights and research methods*. In P. Christensen & A. James (Eds.), *Research with children: Perspectives and practices* (pp. 241—257). Falmer Press.

<https://www.researchgate.net/publication/303767511ChildrenasResearchersParticipationRightsandResearchMethods>

Morris, J. (2003). Including all children: Finding out about the experiences of children with communication and/or cognitive impairments. *Children & Society*, 17(5), 337—348. <https://www.researchgate.net/publication/229470904IncludingAllChildrenFindingOutabouttheExperiencesofChildrenwithCommunicationandorCognitiveImpairments>

savED, Vox Populi Agency, та U-LEAD з Європою (2024). *Війна та освіта: два роки повномасштабного вторгнення* [Звіт]. <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2024/02/10/Zvit.Viyna.ta.osvita.Dva.roky.povnomasshtabnoho.vtorhennya.2024.ukr-10.02.2024.pdf>

OECD. (2017). *PISA 2015 technical report* (p. 317). OECD Publishing. <https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/about/programmes/edu/pisa/publications/technical-report/PISA2015TechRepFinal.pdf>

Scott, J. (2008). Children as respondents: The challenge for quantitative methods. In P. Christensen & A. James (Eds.), *Research with children: Perspectives and practices* (2nd ed., pp. 87—108). Routledge.

<https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9780203964576-11>

ДОДАТКИ

Додаток А. Анкета

Питання для батьків

1. У якій школі навчається ваша дитина? (ОДНА ВІДПОВІДЬ)
  - Комунальна або державна
  - Приватна
  - Інше
2. Хто ви дитині? (ОДНА ВІДПОВІДЬ)
  - Мати / батько
  - Опікун / опікунка
  - Інше
3. Обираючи школу, у якій навчається ваша дитина, чим ви керувалися в першу чергу? (МОЖНА ОБРАТИ ДЕКІЛЬКА ВАРІАНТІВ ВІДПОВІДЕЙ)
  - Школа розташована найближче до нашого дому
  - У школі навчаються інші мої діти
  - У школі хороші вчителі
  - У школі комфортні умови перебування (опалення, світло, меблі, вбиральні тощо)
  - У школі різноманітні й цікаві позакласні та творчі активності, гуртки тощо
  - У школі високі вимоги до успішності учнів
  - У школі добре викладають предмети, які важливі для моєї дитини
  - Інше
  - Я не обирала / не обирав школу для дитини, ця школа єдина в нашому населеному пункті
4. За якою освітньою програмою навчається ваша дитина? (ОДНА ВІДПОВІДЬ)
  - Освітня програма на основі типової (звичайна освітня програма Нової української школи)
  - “Інтелект України”
  - “Ліга крилатих”
  - Вальдорфська педагогіка
  - Індивідуальна навчальна програма
  - Важко відповісти

5. У якому регіоні ви проживаєте зараз? (ОДНА ВІДПОВІДЬ)
[перелік областей]
6. У якому населеному пункті ви проживаєте? (ОДНА ВІДПОВІДЬ)
- Село або селище
  - Місто, не обласний центр
  - Обласний центр
7. Яке з тверджень найбільш точно описує матеріальне становище вашого домогосподарства (вашої родини) станом на зараз? (ОДНА ВІДПОВІДЬ)
- Не вистачає грошей на їжу
  - Вистачає грошей на їжу, але не завжди можемо купити одяг
  - Достатньо грошей на їжу та одяг, але не завжди можемо купити побутову техніку
  - Вистачає грошей на побутову техніку, але не можемо купити автомобіль або квартиру
  - Можемо купити автомобіль та інші речі подібної вартості
  - Не хочу відповідати
8. Який найвищий рівень освіти ви здобули? (ОДНА ВІДПОВІДЬ)
- Повна загальна середня освіта (10 або 11 класів), базова середня освіта (9 класів школи) або менше 9 класів школи
  - Професійно-технічна освіта або фахова передвища освіта (училище, коледж, технікум)
  - Вища освіта (університет, академія)
  - Учений ступінь (кандидат або доктор наук)
9. Опишіть, будь ласка, вашу зайнятість / роботу. (МОЖНА ОБРАТИ ДЕКІЛЬКА ВАРІАНТІВ ВІДПОВІДЕЙ)
- Найманий/а працівник/ця
  - Військовослужбовець / військовослужбовиця
  - Самозайнятий/та, працюю на себе, не маю найманих працівників/ць
  - Займаюся власним бізнесом, маючи найманих працівників/ць
  - Веду домашнє господарство та/або доглядаю за сім'єю
  - На пенсії
  - Безробітний/а
  - Студент/ка
  - Інше (ЗАПИШІТЬ)

10. У цьому навчальному році, як навчається ваша дитина? (ОДНА ВІДПОВІДЬ)

- Переважно офлайн
- Переважно онлайн
- Змішано (і офлайн, і онлайн)
- Інше (ЗАПИШІТЬ)

11. Як часто ви залучені в навчання вашої дитини в способи, описані далі?

	Постійно	Часто	Час від часу	Рідко	Ніколи
Допомагаю дитині під час онлайн-уроків (підключитися до уроку, бути поруч, поки урок триває)					
Цікавлюсь вивченим, успіхами та труднощами в навчанні					
Перевіряю виконання домашнього завдання					
Допомагаю виконувати домашні завдання					
Спілкуюся з учитель_ками дитини					

Питання для дітей:

А. Інформація про респондентів/респонденток

1. Скільки тобі повних років? (РЕСПОНДЕНТ_КА ЗАПИСУЄ ВІДПОВІДЬ)
2. Будь ласка, вкажи свою стать. (ОДНА ВІДПОВІДЬ)
  - Жіноча
  - Чоловіча
3. У якому класі ти навчаєшся? (ОДНА ВІДПОВІДЬ)
  - 4 > Наступне питання
  - 5 > Наступне питання
  - 6 > Наступне питання
  - 7 > Наступне питання
  - Інший > Кінець анкети
4. Скільки всього учнів і учениць у твоєму класі включно з тобою (за списком у журналі)? (ОДНА ВІДПОВІДЬ)
  - Менше 10

- 10–15
- 16–20
- 21–25
- 26–30
- Більше 30

Б. Умови навчання

5. Чи подобається тобі навчатися? (ОДНА ВІДПОВІДЬ)

- 1 (Дуже не подобається)
- 2 (Скоріше не подобається)
- 3 (Не впевнений / не впевнена)
- 4 (Скоріше подобається)
- 5 (Дуже подобається)

6. [ДЛЯ УЧНІВ, ЯКІ НАВЧАЮТЬСЯ ОФЛАЙН] Чи подобається тобі ходити в школу й проводити там час? (ОДНА ВІДПОВІДЬ)

- 1 (Дуже не подобається)
- 2 (Скоріше не подобається)
- 3 (Не впевнений / не впевнена)
- 4 (Скоріше подобається)
- 5 (Дуже подобається)

7. Наскільки ти погоджуєшся з наведеними нижче твердженнями?

	Цілком не погоджуюся	Скоріше не погоджуюся	Не впевнений/ не впевнена	Скоріше погоджуюся	Цілком погоджуюся
Я часто хвилююся, що я не зможу добре написати тест або контрольну роботу.					
Я боюся помилитися коли відповідаю на уроці.					
Я хвилююся, що можу отримати погану оцінку.					
Я хвилююся, що отримаю домашнє завдання, яке не зможу виконати.					

8. Пригадай цей навчальний рік. Що із зазначеного нижче характеризує тебе і ситуацію, у якій ти навчаєшся цього року? (МОЖНА ОБРАТИ ДЕКІЛЬКА ВАРІАНТІВ ВІДПОВІДЕЙ)
- У мене обмежений доступ до інтернету / мобільного зв'язку
  - У моїх учитель_ок обмежений доступ до інтернету / мобільного зв'язку
  - Мені складно зосередитися під час занять
  - Мені складно зосередитися під час виконання домашнього завдання
  - Мені нудно читати підручники
  - Мені не подобається вигляд підручників або навчальних матеріалів
  - Мені нецікаво вчитися, і я не хочу цього робити
  - Мені не вистачає живого спілкування зі своїми однолітками
  - Мені не вистачає підтримки та уваги вчитель_ок
  - У мене немає власного гаджета для навчання
  - У мене вдома немає робочого місця для навчання
  - Мені важко добиратися до школи
  - У школі некомфортні умови для навчання (холодно, вбиральні в поганому стані тощо)
  - У школі не облаштовано укриття (або в укритті погані умови)
9. [ДЛЯ УЧНІВ, ЯКІ НАВЧАЮТЬСЯ ОФЛАЙН] Чи є у твоїй школі офіцер безпеки (офіцер безпеки — це поліцейський у школі, який стежить за безпекою)?
- Так => питання 11
  - Ні => блок В
  - Не знаю => блок В
10. [ДЛЯ УЧНІВ, ЯКІ НАВЧАЮТЬСЯ ОФЛАЙН] Будь ласка, обери твердження, які стосуються саме тебе.
- Я звертався / зверталася до офіцера безпеки по допомогу у випадках конфлікту із однолітками, булінгу
  - Я звертався / зверталася до офіцера безпеки із питаннями щодо правил безпечної поведінки (у випадку, коли був / була свідком пожежі, аварії на дорозі тощо)
  - Я звертався / зверталася до офіцера безпеки по допомогу у випадках повітряної тривоги
  - Я звертався / зверталася до офіцера безпеки з іншими питаннями
  - Я відчуваюся безпечно, бо знаю про присутність у школі офіцера безпеки
  - Я ще ніколи не звертався / не зверталася до офіцера з безпеки

В. Навчальне навантаження

11. Скільки часу на день ти зазвичай витрачаєш на виконання домашньої роботи з усіх навчальних предметів? (ОДНА ВІДПОВІДЬ)

- Менше 1 години > наступне питання
- 1–2 години > наступне питання
- 3–4 години > наступне питання
- Більше 4 годин > наступне питання
- Я зазвичай не виконую домашнє завдання > пропуск наступного питання

ПИТАННЯ 12: УЧНІ ВИПАДКОВО ОТРИМУЮТЬ ПЕВНИЙ ПРЕДМЕТ, ПРО ЯКИЙ БУДУТЬ ВІДПОВІДАТИ - УКРАЇНСЬКА МОВА, АНГЛІЙСЬКА МОВА, МАТЕМАТИКА (4-6 КЛАСИ) / АЛГЕБРА (7 КЛАС)

12. Чи вдається тобі зазвичай виконати домашнє завдання з [ПРЕДМЕТ] без допомоги? (МОЖНА ОБРАТИ ДЕКІЛЬКА ВАРІАНТІВ ВІДПОВІДІ)

- Так, зазвичай я можу виконати домашнє завдання без допомоги
- Ні, зазвичай я не можу виконати домашнє завдання без допомоги, бо воно занадто складне
- Ні, зазвичай я не можу виконати домашнє завдання без допомоги, бо його занадто багато
- Я зазвичай не виконую домашнє завдання із цього предмета
- У школі ми зазвичай не отримуємо домашнє завдання із цього предмета

13. Як часто ти відчуваєшся втомленим / утомленою в будні?

- Завжди або майже завжди
- Іноді
- Рідко
- Ніколи
- Важко відповісти

14. Чи є в тебе зазвичай час на відпочинок у будні?

- Так, у мене зазвичай є достатньо часу на відпочинок
- Так, у мене зазвичай є час на відпочинок, але його недостатньо
- Ні, зазвичай у мене не вистачає часу на відпочинок
- Важко відповісти

Г. Взаємодія з учителями та вчительками

15. Наскільки ти погоджуєшся або не погоджуєшся з наведеними нижче твердженнями?⁷

	Цілком не погоджуюся	Скоріше не погоджуюся	Не впевнений/ не впевнена	Скоріше погоджуюся	Цілком погоджуюся
Учитель_ки ставляться до мене з повагою.					
Я боюся деяких учитель_ок.					
Я боюся адміністрації школи (директора, заступників директора).					

16. Наскільки ти погоджуєшся або не погоджуєшся з наведеними нижче твердженнями?

	Цілком не погоджуюся	Скоріше не погоджуюся	Не впевнений/ не впевнена	Скоріше погоджуюся	Цілком погоджуюся
Я довіряю деяким вчителям і можу прийти до них зі своїми проблемами.					
Я довіряю класному керівнику і можу прийти до нього зі своїми проблемами.					
Я довіряю шкільному психологу і можу прийти до нього зі своїми проблемами.					
Я довіряю адміністрації школи (директор, заступники директора) і можу прийти до них зі своїми проблемами.					

17. Наскільки ти погоджуєшся або не погоджуєшся з наведеними нижче твердженнями щодо своїх учитель_ок?

	Цілком не погоджуюся	Скоріше не погоджуюся	Не впевнений/ не впевнена	Скоріше погоджуюся	Цілком погоджуюся
Учитель_ки щиро цікавиться тим, як навчається кожен учень або учениця.					

⁷ PISA-2022, ST267

	Цілком не погоджуюся	Скоріше не погоджуюся	Не впевнений/ не впевнена	Скоріше погоджуюся	Цілком погоджуюся
Учитель_ки звертають увагу, коли я засмучений / засмучена.					
Я можу звернутися до вчителя з питанням або попросити пояснити.					
Учитель_ки чують мене та враховують мою думку.					
Учитель_ки пояснюють матеріал доти, доки всі учні не зрозуміють його.					

ПИТАННЯ 12: УЧНІ ВИПАДКОВО ОТРИМУЮТЬ ПЕВНИЙ ПРЕДМЕТ, ПРО ЯКИЙ БУДУТЬ ВІДПОВІДАТИ — УКРАЇНСЬКА МОВА, АНГЛІЙСЬКА МОВА, МАТЕМАТИКА (4–6 КЛАСИ) / АЛГЕБРА (7 КЛАС)

18. Наскільки часто цього семестру на уроках буває щось із зазначеного нижче?

	Ніколи	Рідко	Часто	Важко сказати
Учитель_ка цікаво пояснює теми.				
Учитель_ка допомагає зрозуміти, як отримані знання можна використати в житті.				
Учитель_ка просить нас пояснити або обґрунтувати свої відповіді.				
Учитель_ка пропонує нам працювати на уроці в групах або парах.				
Учитель_ка пропонує нам працювати над виконанням домашнього завдання в групі.				

19. Наскільки часто цього семестру на уроках учитель_ка робив щось із зазначеного нижче?

	Ніколи	Рідко	Часто	Важко сказати
Учитель_ка щось розповідав або пояснював біля дошки.				
Учитель_ка показував презентацію.				
Учитель_ка просив нас читати підручник.				
Учитель_ка давав нам тести чи завдання з підручника.				

Учитель_ка пропонував грати в навчальні ігри — вікторини, квести, рольові ігри.

20. Наскільки часто цього семестру на уроках учитель_ка робив щось із зазначеного нижче?

	Ніколи	Рідко	Часто	Важко сказати
Учитель_ка запрошував нас до обговорення — разом думати й ділитися ідеями.				
Учитель_ка просив нас перевіряти свої або чужі домашні чи класні роботи.				
Учитель_ка просив переказати те, що ми прочитали.				
Учитель_ка пропонував нам презентувати проекти, які ми готували вдома.				
Учитель_ка пропонував нам щось придумувати чи створювати.				

21. Будь ласка, обери, які активності на уроках тобі найбільше подобаються (МОЖНА ОБРАТИ ДО 5 ВАРІАНТІВ ВІДПОВІДЕЙ).

- Ми слухаємо розповіді чи пояснення вчителя біля дошки.
- Ми записуємо слова вчителя або переписуємо те, що написано на дошці.
- Ми дивимося презентацію, яку підготува_ла учитель_ка.
- Ми читаємо підручник (уголос або про себе).
- Ми відповідаємо на тестові питання чи виконуємо завдання з підручника.
- Ми граємо в навчальні ігри (вікторини, квести, рольові ігри).
- Ми беремо участь у спільному обговоренні, дискусії, мозковому штурмі.
- Ми перевіряємо свої роботи (домашні чи класні) або роботи інших учнів.
- Ми переказуємо зміст підручника чи інших навчальних матеріалів.
- Ми презентуємо проекти, які готували вдома.
- Ми щось придумуємо чи створюємо.
- Нічого із попереднього.

Г. Оцінювання

22. Чи пояснює вчитель, чому твоя відповідь або твоя робота отримала певну оцінку? (ОДНА ВІДПОВІДЬ)

- Так, завжди
- Так, час від часу

- Так, але доволі рідко
- Ні або майже ні

ПИТАННЯ 12: УЧНІ ВИПАДКОВО ОТРИМУЮТЬ ПЕВНИЙ ПРЕДМЕТ, ПРО ЯКИЙ БУДУТЬ ВІДПОВІДАТИ — УКРАЇНСЬКА МОВА, АНГЛІЙСЬКА МОВА, МАТЕМАТИКА (4–6 КЛАСИ) / АЛГЕБРА (7 КЛАС)

23. Будь ласка, обери, чи відбувалося таке на уроці [ПРЕДМЕТ] протягом цього семестру?

- Учитель_ка зазвичай ставив оцінку в балах за вправи, тести, завдання, виконані на уроці.
- Учитель_ка ставив оцінку в балах за підсумкові комплексні роботи.
- Учитель_ка зазвичай розповідав своїми словами або писав коментарі, наприклад, у зошиті чи у чаті, що потрібно зробити, щоб покращити успішність.
- Учитель_ка зазвичай розповідав своїми словами або писав коментарі, наприклад, у зошиті чи у чаті про те, що з домашніх завдань або завдань на уроці тобі вдається добре, а що менш добре.

24. Я отримую семестрову оцінку в такій формі як на картинках (свідоцтво досягнень).

- Так > наступні питання
- Ні > кінець анкети

5–7 класи

НАЗВА ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

СВІДОЦТВО ДОСЯГНЕНЬ

учня/учениці _____ класу

(прізвище та ім'я учня/учениці)

_____ навчальний рік

ХАРАКТЕРИСТИКА НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ*	Має значні успіхи	Демонструє помітний прогрес	Потребує уваги і допомоги
□ виявляє розуміння прочитаного:			
сприймає та усвідомлює прочитане;	☐	☐	☐
висловлює припущення, доводить надійність аргументів;	☐	☐	☐
висловлює ідеї, пов'язані з розумінням тексту, аналізує текст і добирає контраргументи (за потреби);	☐	☐	☐
□ висловлює власну думку:			
передає власні думки, почуття, переконання;	☐	☐	☐
зважає на мету та учасників комунікації;	☐	☐	☐
вибирає для цього відповідні мовленнєві стратегії;	☐	☐	☐
□ критично та системно мислить:			
визначає характерні ознаки явищ, подій, ідей, їх взаємозв'язків;	☐	☐	☐
уміє аналізувати та оцінювати доказовість і вагомість аргументів у судженнях;	☐	☐	☐
уміє розрізняти факти, розпізнавати спроби маніпулювання даними;	☐	☐	☐

ХАРАКТЕРИСТИКА РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ		Результат навчання		
		I с	II с	За рік
МОВНО-ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ				
українська мова	Загальна оцінка			
	за групами результатів	Усно взаємодіє		
		Працює з текстом		
		Письмово взаємодіє		
		Досліджує мовлення		
	Загальна оцінка			

українська література	за групами результатів	Усно взаємодіє			
		Працює з текстом			
		Письмово взаємодіє			
		Досліджує мовлення			
зарубіжна література	Загальна оцінка				
	за групами результатів	Усно взаємодіє			
		Працює з текстом			
		Письмово взаємодіє			
		Досліджує мовлення			

4 клас

СВІДОЦТВО ДОСЯГНЕНЬ

(примірна форма)

Ім'я та прізвище учня/учениці _____

_____ навчальний рік _____ семестр

_____ клас

I. Характеристика наскрізних умінь	Має значні успіхи	Демонструє помітний прогрес	Досягає результату з допомогою дорослих	Потребує уваги і допомоги
Виявляє інтерес до читання				
Знаходить у текстах відповіді на свої запитання				
Осмислює прочитане				
Висловлює свою думку і пояснює її				
Висловлює власну думку письмово				
Аналізує інформацію, отриману з різних джерел				
Оцінює достовірність інформації				
Ставить цікаві запитання				
Добирає аргументи для обґрунтування власної думки				

Характеристика результатів навчання		Рівні			
		Високий	Достатній	Середній	Початковий
Українська мова, мова відповідних корінних народів та національних меншин (мова навчання)					
МОВ1	Взаємодіє з іншими усно				

МОВ2	Сприймає, аналізує, інтерпретує та оцінює текст				
МОВ3.1	Створює письмові висловлювання				
МОВ3.2	Взаємодіє письмово в онлайн просторі				
МОВ3.3	Знаходить і виправляє орфографічні помилки				
МОВ3.4	Аналізує та редагує власне письмове висловлювання				
МОВ4	Досліджує власне індивідуальне мовлення				

25. Учитель_ка детально пояснює і коментує оцінки за групами результатів (обведено на картинці червоним).

- Так
- Ні
- Я не розумію, що зображено

5–7 класи

ХАРАКТЕРИСТИКА РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ		Результат навчання		
		І с	ІІ с	За рік
МОВНО-ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ				
українська мова	Загальна оцінка			
	за групами результатів	Усно взаємодіє		
		Працює з текстом		
		Письмово взаємодіє		
		Досліджує мовлення		

4 клас

Характеристика результатів навчання	Рівні			
	Високий	Достатній	Середній	Початковий
Українська мова, мова відповідних корінних народів та національних меншин (мова навчання)				
МОВ1	Взаємодіє з іншими усно			
МОВ2	Сприймає, аналізує, інтерпретує та оцінює текст			
МОВ3.1	Створює письмові висловлювання			
МОВ3.2	Взаємодіє письмово в онлайн просторі			
МОВ3.3	Знаходить і виправляє орфографічні помилки			
МОВ3.4	Аналізує та редагує власне письмове висловлювання			
МОВ4	Досліджує власне індивідуальне мовлення			

26. Оцінки за групами результатів (обведено на картинці червоним) здаються мені важливими і корисними.

- Так
- Ні
- Я не розумію, що зображено

27. Учитель_ка докладно пояснює і коментує характеристики навчальної діяльності, які продемонстровані на зображенні.

- Так
- Ні
- Я не розумію, що зображено

5–7 класи

НАЗВА ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

СВІДОЦТВО ДОСЯГНЕНЬ

учня/учениці _____ класу

(прізвище та ім'я учня/учениці)

_____ навчальний рік

ХАРАКТЕРИСТИКА НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ*	Має значні успіхи	Демонструє помітний прогрес	Потребує уваги і допомоги
☐ виявляє розуміння прочитаного:			
сприймає та усвідомлює прочитане;	☐	☐	☐
висловлює припущення, доводить надійність аргументів;	☐	☐	☐
висловлює ідеї, пов'язані з розумінням тексту, аналізує текст і добирає контраргументи (за потреби);	☐	☐	☐
☐ висловлює власну думку:			
передає власні думки, почуття, переконання;	☐	☐	☐
зважає на мету та учасників комунікації;	☐	☐	☐
вибирає для цього відповідні мовленнєві стратегії;	☐	☐	☐
☐ критично та системно мислить:			
визначає характерні ознаки явищ, подій, ідей, їх взаємозв'язків;	☐	☐	☐
уміє аналізувати та оцінювати доказовість і вагомість аргументів у судженнях;	☐	☐	☐
уміє розрізняти факти, розпізнавати спроби маніпулювання даними;	☐	☐	☐
☐ логічно обґрунтовує власну позицію:			
висловлює послідовні, обґрунтовані міркування у вигляді суджень і висновків;	☐	☐	☐

4 класи

I. Характеристика наскрізних умінь	Має значні успіхи	Демонструє помітний прогрес	Досягає результату з допомогою дорослих	Потребує уваги і допомоги
Виявляє інтерес до читання				
Знаходить у текстах відповіді на свої запитання				
Осмислює прочитане				
Висловлює свою думку і пояснює її				
Висловлює власну думку письмово				
Аналізує інформацію, отриману з різних джерел				
Оцінює достовірність інформації				
Ставить цікаві запитання				
Добирає аргументи для обґрунтування власної думки				
Виявляє творчість у навчальній діяльності				
Пропонує нові ідеї				
Виявляє ініціативність				
Несе відповідальність за свої дії				
Виявляє самостійність у роботі				
Керує своїми емоціями				
Приймає самостійні рішення, оцінюючи можливі ризики				
Знаходить успішні шляхи вирішення проблемних завдань та ситуацій				

Додаток Б. Опис вибірки

Серед 1600 респондент_ок 1146 навчаються у 5–7 класах, 454 — у 4 класі. У вибірці була 841 дівчина та 759 хлопців.

Таблиця Б1. Клас навчання та стать

	4 клас	5–7 класи
Дівчата	239	602
Хлопці	215	544

Таблиця Б2. Формат навчання

	4 клас	5–7 класи
Переважно офлайн	226	502
Переважно онлайн	136	287
Змішано (і офлайн, і онлайн)	92	357

Таблиця Б3. Безпекові регіони

	4 клас	5–7 класи
Глибокий тил	134	326
Тил	144	407
Прифронтові території	177	412

Таблиця Б4. Тип населеного пункту

	4 клас	5–7 класи
Село або селище	111	346
Місто, не обласний центр	220	498
Обласний центр	124	301

Додаток В. Результати регресійного аналізу

Таблиця 1. Порядкова логістична регресія

Залежна змінна:

Чи подобається тобі навчатися? (шкала від 1 - Дуже не подобається до 5 - Дуже подобається)

term	OR	std.error	statistic	conf.low	conf.high	p.value
Індекс взаємодії з вчительками	1.228	0.011	19.505	1.203	1.254	0.000
Розмір класу = 15–25 (ref = до 15)	1.152	0.142	0.999	0.873	1.521	0.318
Розмір класу = більше 25 (ref = до 15)	1.390	0.151	2.183	1.034	1.869	0.029
Клас навчання = 5 (ref = 4)	0.834	0.129	-1.408	0.648	1.074	0.159
Клас навчання = 6 (ref = 4)	0.690	0.125	-2.962	0.540	0.882	0.003
Клас навчання = 7 (ref = 4)	0.746	0.131	-2.246	0.577	0.963	0.025
Формат = онлайн (ref = офлайн)	0.894	0.132	-0.847	0.691	1.158	0.397
Формат = змішано (ref = офлайн)	1.066	0.112	0.574	0.856	1.328	0.566
Стать = чоловіча (ref = жіноча)	0.682	0.090	-4.241	0.571	0.814	0.000
Тип нас. пункту = місто, не обл. центр (ref = село)	0.857	0.118	-1.309	0.680	1.080	0.191
Тип нас. пункту = обл. центр (ref = село)	0.843	0.136	-1.255	0.645	1.101	0.210
Регіон = тил (ref = глибокий тил)	1.038	0.120	0.313	0.820	1.315	0.754
Регіон = прифронтові території (ref = глибокий тил)	1.120	0.138	0.820	0.854	1.470	0.412
Добробут = не вистачає на одяг (ref = не вистачає грошей на їжу)	0.968	0.259	-0.125	0.582	1.609	0.901
Добробут = не вистачає на побут.техніку (ref = не вистачає грошей на їжу)	1.270	0.261	0.915	0.761	2.117	0.360
Добробут = не вистачає на автомобіль/квартиру (ref = не вистачає грошей на їжу)	1.083	0.273	0.291	0.634	1.850	0.771
Добробут = вистачає на все (ref = не вистачає грошей на їжу)	1.115	0.330	0.330	0.584	2.131	0.742
Добробут = відмова відповідати (ref = не вистачає грошей на їжу)	1.199	0.274	0.662	0.701	2.052	0.508
1 2	0.269	0.332	-3.949	0.141	0.517	0.000
2 3	2.477	0.312	2.905	1.343	4.566	0.004
3 4	7.827	0.317	6.490	4.205	14.570	0.000
4 5	166.805	0.336	15.238	86.373	322.139	0.000

Таблиця 2. Порядкова логістична регресія

Залежна змінна:

Чи подобається тобі навчатися? (шкала від 1 - Дуже не подобається до 5 - Дуже подобається)

term	OR	std.error	statistic	conf.low	conf.high	p.value
Індекс застосування методів НУШ	1.039	0.003	13.431	1.033	1.044	0.000
Розмір класу = 15–25 (ref = до 15)	0.955	0.140	-0.330	0.725	1.257	0.742
Розмір класу = більше 25 (ref = до 15)	1.088	0.149	0.565	0.812	1.457	0.572
Клас навчання = 5 (ref = 4)	0.737	0.124	-2.460	0.578	0.940	0.014
Клас навчання = 6 (ref = 4)	0.562	0.121	-4.761	0.444	0.713	0.000
Клас навчання = 7 (ref = 4)	0.551	0.130	-4.601	0.427	0.710	0.000
Формат = онлайн (ref = офлайн)	0.967	0.130	-0.256	0.750	1.248	0.798
Формат = змішано (ref = офлайн)	1.007	0.112	0.066	0.809	1.255	0.948
Стать = чоловіча (ref = жіноча)	0.727	0.088	-3.599	0.611	0.865	0.000
Тип нас. пункту = місто, не обл. центр (ref = село)	0.816	0.119	-1.713	0.647	1.030	0.087
Тип нас. пункту = обл. центр (ref = село)	0.808	0.137	-1.563	0.618	1.056	0.118
Регіон = тил (ref = глибокий тил)	1.036	0.119	0.300	0.821	1.309	0.764
Регіон = прифронтові території (ref = глибокий тил)	1.193	0.139	1.264	0.908	1.567	0.206
Добробут = не вистачає на одяг (ref = не вистачає грошей на їжу)	1.351	0.252	1.195	0.825	2.212	0.232
Добробут = не вистачає на побутову техніку (ref = не вистачає грошей на їжу)	1.919	0.253	2.575	1.169	3.152	0.010
Добробут = не вистачає на автомобіль/квартиру (ref = не вистачає грошей на їжу)	1.679	0.268	1.935	0.993	2.839	0.053
Добробут = вистачає на все (ref = не вистачає грошей на їжу)	1.741	0.323	1.714	0.924	3.282	0.086
Добробут = відмова відповідати (ref = не вистачає грошей на їжу)	1.846	0.267	2.293	1.093	3.117	0.022
1 2	0.165	0.348	-5.187	0.083	0.326	0.000
2 3	1.239	0.324	0.662	0.657	2.338	0.508
3 4	3.401	0.326	3.760	1.797	6.436	0.000
4 5	51.533	0.338	11.674	26.585	99.892	0.000

Таблиця 3. Лінійна регресія

Залежна змінна: індекс тривожності щодо навчання	
Змінна	Коефіцієнт (стандартна похибка)
Індекс взаємодії з вчительками	-0.089*** (0.018)
Розмір класу = 10–15 (ref = до 10)	-0.572 (0.468)
Розмір класу = 16–20 (ref = до 10)	-0.766* (0.443)
Розмір класу = 21–25 (ref = до 10)	-0.869** (0.434)
Розмір класу = 26–30 (ref = до 10)	-0.524 (0.431)
Розмір класу = більше 30 (ref = до 10)	-0.922* (0.510)
Формат = онлайн (ref = офлайн)	0.092 (0.259)
Формат = змішано (ref = офлайн)	0.335 (0.230)
Клас навчання = 5 (ref = 4)	-0.321 (0.257)
Клас навчання = 6 (ref = 4)	-0.789*** (0.251)
Клас навчання = 7 (ref = 4)	-0.622** (0.264)
Регіон = тил (ref = глибокий тил)	0.184 (0.240)
Регіон = прифронтові території (ref = глибокий тил)	0.487* (0.270)
Тип нас. пункту = місто, не обл. центр (ref = село)	-0.375 (0.249)
Тип нас. пункту = обл. центр (ref = село)	-0.435 (0.270)
Стать = чоловіча (ref = жіноча)	-0.265 (0.185)
Константа	11.197*** (0.548)
*p<0.1; **p<0.05; ***p<0.01	

Додаток Г. Гайд фокус-групового дослідження з учнями та ученицями базової школи

Вступне слово:

Фасилітатори вітаються з учасниками та учасницями і представляються.

“Ми проводимо дослідження ставлення учнів та учениць до навчання в школі. Тому нам дуже важливо дізнатись про ваш досвід навчання. Для цього ми хочемо поставити вам декілька запитань та спільно, у цій групі, їх обговорити. Під час обговорення немає правильних чи неправильних відповідей, ви можете розповідати про будь-що, що прийде в голову по темі розмови. Для нас будуть дуже цінними всі ваші відповіді.

Ми хочемо записати обговорення на аудіо. Хочу запевнити вас, що ніхто не почує ці записи, крім команди дослідження. Ваше ім'я, клас, школа, де ви вчитеся, та інша особиста інформація ніде не буде згадуватись. Ми не поділимося вашими відповідями з батьками, учител_ками, іншими уч_еницями чи будь-ким іншим.

Для нас дуже важливою є ваша безпека та гарне самопочуття. Якщо щось під час обговорення вас дуже засмутить, налякає чи розізлить, будь ласка, скажіть про це мені чи моїй колезі, щоб ми змінили хід розмови. Якщо вам потрібно буде вийти з кімнати, щоб заспокоїтись, ви можете це зробити у будь-який час. Якщо ви відчуєте себе погано, щось почне боліти або непокоїти, будь ласка, одразу скажіть про це мені чи моїй колезі, щоб ми могли вам допомогти.

Якщо під час нашої розмови почнеться повітряна тривога, ми всі разом організовано підемо в укриття [інструкція щодо укриття].

Ваші батьки надали нам згоду на вашу участь в обговоренні. Ви також можете відмовитись від участі в інтерв'ю у будь-який момент. Також ви можете пропускати запитання та залишити обговорення раніше.

Чи згодні ви на участь в обговоренні?

Чи згодні ви на аудіозапис обговорення?”

Вступ	1. Розкажи, будь ласка, трішки про себе: як тебе звати, який улюблений предмет. 2. Хто для тебе є рольовою моделлю? На кого ти хотів/хотіла б бути схожим/схожою? Ким ти захоплюєшся? <i>Якщо діти відповідають, що ніким не захоплюються, уточнити, що вони дивляться на ютубі, тіктоці? Що їм в цьому контенті подобається?</i>
Блок 1. Методи навчання та види навчальної діяльності, навантаження	3. Як ви зазвичай почуваетесь на уроках? Що вам подобається робити? 4. Як зазвичай проходить урок з української мови/математики/природничих наук? <i>Зондування (питання-уточнення):</i>

Чи є під час уроків робота у групах? Чи є інтерактивні методи? Чи є навчальні ігри? Проектна діяльність? Чи робите під час уроків щось практичне?

5. Чи є такі уроки, які проходять цікавіше за інші? Чому?

Зондування (питання-уточнення):

5.1. Що відбувається на уроках, які найменш цікаві? А що відбувається на уроках, які більш цікаві?

5.2. В яких ситуаціях під час уроку ви найчастіше помічаєте, що перестали звертати увагу на урок, почали думати про щось інше чи робити щось інше?

5.3. Які ваші улюблені види завдань на уроці? Які найменш улюблені?

5.4. Чи є ти активним учасником/учасницею уроку? Якщо ні, то чому? Які є бар'єри?

6. Чи вчителі говорили з вами про те, навіщо вам навчатися і навіщо вивчати їхній предмет? Які аргументи вони наводили? Чи пояснювали, як ті чи інші знання та навички можна використати в житті? Чи це було переконливо? Що ви самі думаєте про те, навіщо вам навчатися?

Зондування (питання-уточнення):

Як ви вважаєте, чи навчання в школі корисне для вашого майбутнього?

Чи відчуваєте ви, що ви можете використати те, що ви вивчили в школі, щоб розв'язати якусь проблему? Зробити те, що вам хочеться, що цікаво?

7. Чи пов'язані якимось знання, які ви отримуєте в школі, з вашим повсякденним життям?

8. Якщо ви пропустили урок, наскільки просто чи важко наздогнати однокласників по цій темі? Як ви це робите? Як допомагає з цим вчитель/ка?

9. Будь ласка, розкажіть, як ви взаємодієте зі своїми однокласниками на уроках? Під час вирішення домашніх завдань?

10. Як вас оцінюють на уроках? Чи розумієте ви, за що отримуєте ту чи іншу оцінку?

10.1. Чи вчитель/ка пояснює те, що написано у свідоцтві досягнень, оцінки за групами результатів?

10.2. Чи після оцінювання ви знаєте/розумієте що можна зробити, щоб покращити свій рівень знань?

11. Як ви почуваетесь, коли отримуєте низьку оцінку або оцінку нижчу, ніж ваші оцінки зазвичай?

Зондування (питання-уточнення):

12. Чи хтось дорікає або сварить вас за такі оцінки? Чому?

13. Розкажіть, чи вчитель/ка пояснює, що у вас добре виходить, а що можна покращити? Чи підказує, що саме треба робити, аби виходило краще? А щоб розвиватися у тому, що у вас виходить дійсно добре?

Блок 2. Оцінювання

**Блок 3.
Взаємини із
вчитель_ками**

14. **Яке ставлення вчитель_ок до учнів вам подобається? Розкажіть, яка поведінка вчителя спонукає вас очікувати на їхні уроки?**
15. Які риси подобаються вам у вчителі? А які відштовхують?
16. Чи відчуваєте ви, що вчитель/ка вас чує, дослухається?
17. Чи можете ви підійти до вчителя/льки з питанням, якщо вам щось незрозуміло?
18. Чи не викликає він/вона страх?
19. Як вчитель/вчителька реагує, коли діти роблять помилку?
20. Чи заохочує вчитель/вчителька вашу участь під час заняття?

Завершення